

TÜRKİYE-ÇİN İLİŞKİLERİ: KUŞAK VE YOL İŞBİRLİĞİ TEMELİNDE İNSANLIK İÇİN ORTAK VİZYON VE STRATEJİK İŞBİRLİĞİ

ANKASAM

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi

RAPOR

EKİM 2024

NO: 11

**TÜRKİYE-ÇİN İLİŞKİLERİ: KUŞAK VE YOL
İŞBİRLİĞİ TEMELİNDE İNSANLIK İÇİN
ORTAK VİZYON VE STRATEJİK İŞBİRLİĞİ**

ANKASAM

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi

Yayın Editörü:

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Yardımcı Yayın Editörü

Dr. Kadir Ertaç ÇELİK

Yayına Hazırlayanlar: :

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Dr. Kadir Ertaç ÇELİK

Dr. Cenk TAMER

Dr. Nilüfer EROL

Jessica DURDU

Zeynep Çağla ERİN

Ezgi KÖKLEN

Berra KIZILYAZI

Tashih:

Dr. Nilüfer EROL

Tasarım & Dizgi:

Zeynep Çağla ERİN

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

PARA İLE SATILAMAZ.

Yayın No: 38

Rapor No: 11

Birinci Baskı – 2024

**ANKASAM | ANKARA KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI
MERKEZİ**

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, 06880, Çankaya,
Ankara/Türkiye

Tel: +90 312 474 00 46

Faks: +90 312 474 00 45

E-posta: info@ankasam.org

TÜRKİYE-ÇİN İLİŞKİLERİ: KUŞAK VE YOL İŞBİRLİĞİ TEMELİNDE İNSANLIK İÇİN ORTAK VİZYON VE STRATEJİK İŞBİRLİĞİ

ANKASAM

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi

Rapor No: 11
Ekim 2024

KISALTMALAR LİSTESİ

4GI	Dört Küresel Girişim
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AIIB	Asya Altyapı Yatırım Bankası
ASEAN	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BCIM	Bangladeş-Çin-Hindistan-Myanmar Ekonomi Koridoru
BM	Birleşmiş Milletler
BRI	Kuşak ve Yol İnisiyatifi
BRICS	Brezilya-Rusya-Hindistan-Çin-Güney Afrika Topluluğu
CICPEC	Çin-Hindiçin Yarımadası Ekonomi Koridoru
CPEC	Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru
e-CNY	Çin Dijital Merkez Bankası Parası (Dijital Yuan)
FDI	Doğrudan Yabancı Yatırım
GCI	Küresel Medeniyet Girişimi
GDI	Küresel Kalkınma Girişimi
GSC	Küresel Güvenlik Girişimi
GSYH	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
HANBAN	Uluslararası Çin Dili Konseyi
KYG	Kuşak ve Yol Girişimi
MCI	Orta Koridor İnisiyatifi
MENA	Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi
MoU	Mutabakat Zaptı
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
RMB	Renminbi
ŞİÖ	Şanghay İşbirliği Örgütü
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TOGG	Türkiye'nin Otomobili Girişim Grubu
USD	Amerikan Doları
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu

TABLORAR LİSTESİ

Tablo 1. 2000-2022 Yılları Arasında Çin-Türkiye İkili Ticaret Verileri	7
Tablo 2. Yıllara Göre Türkiye-Çin İkili Ticaret Verileri (Milyar USD)	7
Tablo 3. CNY/TRY Forex Satış Çapraz Kur (2013-2024)	8
Tablo 4. 2000-2010 Yılları Arasında Çin'den Türkiye'ye İthalatın Dolar Cinsinden Dağılımı	9
Tablo 5. 2011-2021 Yılları Arasında Çin'den Türkiye'ye Yapılan İthalatın Dolar Bazında Dağılımı	10
Tablo 6. 2004-2022 Yılları Arasında Milyon Dolar Cinsinden Çin-Türkiye İkili Doğrudan Yabancı Yatırım Akışı	11
Tablo 7. Yıllara Göre Çin'den Türkiye'ye Doğrudan Yabancı Yatırım (Milyon USD)	12
Tablo 8. Türkiye'de Çin Çalışmaları Bölümlerine Yerleşen Türk Öğrenci Sayısı	14

İÇİNDEKİLER

TAKDİM | 1

ÖZET | 2

GİRİŞ | 3

1. BİR BAKIŞTA İLİŞKİLER | 4

1.1. Tarihi Dönüm Noktaları (1971-2013)	4
1.2. Yepyeni Bir Başlangıç (2013- 2023)	4
1.2.1. Diplomatik İlişkiler	5
1.2.2. İktisadi İlişkiler	6
1.2.2.1. Ticari İlişkilerin Sektörel Değişimi	9
1.2.2.2. Çin ve Türkiye Arasındaki İkili Doğrudan Yabancı Yatırımın Gelişimi	10
1.2.3. Kültürel İlişkiler	13

2. KÖKLÜ BAĞLARDAN MODERN İŞBİRLİKLERİNE | 16

2.1. Yarının Dünyasını Şekillendirmek	16
2.2. İnsanlık için Ortak bir Vizyon, Kuşak ve Yol	17
2.3. Türkiye'nin KYG'deki Rolü	22
2.4. Türkiye ve Çin'in Orta Koridor İşbirliği	26
2.5. Türkiye'deki Kuşak ve Yol Girişimi Yatırımları	28
2.5.1. Limanlar ve Deniz Yolları: Kumpört Konteyner Limanı	29
2.5.2. Demiryolu Bağlantıları	29
2.5.3. Yol Bağlantıları	30

3. TÜRKİYE-ÇİN İLİŞKİLERİNDE YENİ FIRSATLAR | 30

4. ÖNERİLER | 36

5. SONUÇ | 37

6. KAYNAKÇA | 39

TAKDİM

Dünyadaki krizler ve sürekli artan jeopolitik riskler, Türkiye ve Çin'in ekonomik alanda ve özellikle ulaştırma koridorlarında işbirliği yapmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Çok kutupluluğu savunan Türkiye ve Çin gibi iki barışçıl aktörün dünyayla bağlantılarını geliştirmesi ve kazan-kazan temelinde işbirliği yapması, küresel sistemdeki konumlarını da yükseltmelerine katkı sağlayacaktır.

Mevcut küresel jeopolitik koşullar, Türkiye'nin Çin'le özellikle Kuşak ve Yol projelerinde işbirliğini artırmasına imkan sağlamaktadır. Nitekim bu küresel zorluklar, Çin'in Avrupa'yla bağlantısında Türkiye'yi "ana bağlantı noktası" veya "stratejik bir merkez" haline getirmektedir. Bu bağlamda Orta Koridor, sürdürülebilir bir seçenek olarak ön plana çıkmaktadır.

Bu dönem, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) kapsamında Türkiye'de ulaştırma ve telekomünikasyon altyapısının iyileştirilmesi ve diğer ekonomik yatırımlar açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Çin'le kurulan bu işbirlikleri, Türkiye'nin Yeniden Asya Açılımı stratejisiyle de son derece uyumludur.

Dünyada jeopolitik riskler hızla artmaktadır. Bu bağlamda Avrupa, Afrika, Asya ve denizlerdeki güvenlik sorunları, krizler, jeopolitik riskler ve diğer önemli gelişmeler bir domino etkisiyle dünyanın farklı kıtalarını etkileyebilmektedir. Böyle bir çatışmacı küresel konjonktürde KYG'nin kara ve deniz koridorlarında 2024 yılında yaşanan gelişmelerin ele alınması, yeniden değerlendirilmesi ve buna yönelik tespit, öngörü ve önerilerin geliştirilmesi, karar alıcılar açısından son derece önem arz etmektedir. Bu çalışmanın Türkiye-Çin ilişkilerine ve Kuşak Yol Projelerinde yapılacak yeni işbirliklerine kapı aralaması temennisiyle.

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL
ANKASAM Başkanı

ÖZET

- 2000 yıldan daha uzun bir süre önce, İpek Yolu, aralarında on binlerce kilometre mesafe bulunan iki kadim medeniyeti bir araya getirmiş ve bu iki halkı birbirine bağlamıştır. Bugün, 2024 yılında, bu iki kadim medeniyet sadece kendileri için değil, tüm insanlık için işbirliklerini güçlendirmeye devam ettirmektedir.
- 1971 yılında resmi olarak birbirlerini tanımalarının ardından, Çin-Türkiye ilişkileri yarım yüzyıldan fazla süren gelişmeyle olgunluk ve istikrar yolunda yeni bir adım atmıştır. Geçen 53 yılda iki ülke, değişen uluslararası krizlerden başarıyla çıkarak, gerek siyasi gerekse ekonomik ve sosyal açıdan küresel dinamikleri etkileyen önemli pozisyonlar elde etmiştir.
- Bu kapsamda Çin ve Türkiye arasında sağlıklı ve istikrarlı bir ilişkinin geliştirilmesi, yalnızca iki ülke halkının temel çıkarları için değil, aynı zamanda bölgenin hatta tüm dünyanın kalkınma ve ilerlemesi için önemli konuma gelmiştir. Değişen dünya düzeninde, küresel düzenin şekillendiği yeni başlangıç noktalarında, Türkiye-Çin ilişkilerinin köklü tarihi göz önünde bulundurularak, ikili ilişkiler ve bu ilişkinin küresel etkisinin insanlığa katkısı umutla işbirliklerinin derinleştirilmesini sağlamaktadır.
- Bu süreçte, iki ülke arasında gün geçtikçe artan siyasi güven gözlenmektedir. Özellikle son yıllarda, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Çin Devlet Başkanı Xi Jinping arasında gerçekleşen temaslara ve tarafların geleceğe ve yeni küresel düzene yönelik ortak bakış açılarına, ilişkileri en çok ilerleten faktörler arasında yer almıştır.
- İki ülke de karşı tarafın ulusal egemenliği, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünü koruma ve kendi ulusal koşullarına uygun olan bir kalkınma yolu izleme çabalarını ve stratejik karşılıklı güveni arttırmak konusundaki faaliyetleri kararlılıkla desteklemektedir. Aynı zamanda, iki ülke bölgesel konularda iletişimi ve koordinasyonu sürdürerek ilgili sıcak nokta sorunlarının siyasi çözüme kavuşmasını desteklemekte, uluslararası ve bölgesel barış, istikrar ve kalkınmanın korunmasına olumlu katkılarda bulunmaktadır.
- Türkiye Cumhuriyeti ve Çin Halk Cumhuriyeti çok kutuplu bir dünya düzeninden yanadır.
- Daha eşit ve çok kutuplu bir dünya düzenine erişim için Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından sunulan “Dört Temel Küresel Girişim”; “kalkınma”, “medeniyet” ve “eşitlik” gibi kavramları teşvik ederek Batı merkezli modellerden bağımsız bir vizyon sunmaktadır. Bu girişimler, işbirliği ve ortak refah anlayışını vurgulamakta ve Batı’nın mevcut Soğuk Savaş mantalitesine bir alternatif olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Çin’in ve Türkiye’nin dış politika stratejileri arasında önemli örtüşmeler bulunmaktadır. Özellikle Türkiye’nin bu girişimlere desteği ve Orta Koridor’daki rolü bu uyumu vurgulamaktadır.

- Çin ve Türkiye arasındaki yatırım ve ticaret hacmi de son yıllarda önemli bir artış göstermiştir. Çin, İstanbul Havalimanı, Marmaray ve 1915 Çanakkale Köprüsü gibi büyük altyapı projelerinin finansmanında yer almıştır. Enerji, ulaşım ve telekomünikasyon sektörleri, Çin'in Türkiye'deki yatırımlarında öne çıkan alanlar arasındadır. Şu anda Türkiye'de yaklaşık 1200 Çinli şirket faaliyet göstermektedir ve ticaret hacmi 2023 yılında 49 milyar dolara ulaşmıştır. Ayrıca Türkiye ve Çin, 25 kardeş şehir ve karşılıklı kurulan kültür merkezleri ile halklar arasındaki bağı güçlendirmektedir.
- KYG, Türkiye-Çin ilişkilerine büyük bir ivme kazandırmıştır. Orta Koridor'un Kuşak ve Yol Girişimine entegrasyonu ile birlikte çok boyutlu stratejik işbirliği ilişkisi daha da derinleşeceği ve genişleyeceği öngörülmektedir.

GİRİŞ

Türkiye'nin başta çok kutuplu dünya düzeni ve daha adil bir dünya çağırısı merkezli dış politikası ve bu bağlamda uygulamaya koyduğu strateji, Çin'in küresel girişimleriyle uyumlu olarak gelişmeye devam etmektedir. Türkiye'nin "Türkiye Yüzyılı" vizyonu ve "Yeniden Asya Girişimi", iki ülke arasında güçlü bir işbirliği potansiyeli oluşturmaktadır. Türkiye'nin bölgesel etkisi ve Çin'le olan ilişkileri, küresel krizlerin çözümüne katkı sağlamak ve iki ülkenin ortak güvenlik stratejilerini güçlendirmektedir.

Türkiye ve Çin'in Orta Doğu ve Afrika gibi bölgelerdeki işbirlikleri, bölgesel istikrar ve güvenliği artırma amacı taşımaktadır. Türkiye-Çin ilişkilerindeki gelişmeler, iki ülkenin dış politikasını çok boyutlu ve dengeleyici bir yaklaşıma yöneltmektedir. Bu ilişkiler, sadece ekonomik değil, aynı zamanda küresel güvenlik ve bölgesel istikrar açasından da kritik bir öneme sahiptir. İki ülkenin işbirliği, gelecekteki uluslararası diplomasi ve kriz yönetiminde önemli bir rol oynayacaktır.

İşbu çalışma, Türkiye-Çin ilişkilerini KYG bağlamında ele almayı, analiz etmeyi, öngörülerde bulunmayı ve en nihayetinde karar alıcılar için bir politika rehberi oluşturmayı hedeflemektedir.

1. Bir Bakışta İlişkiler

1.1. Tarihi Dönüm Noktaları (1971-2013)

- 1971 yılında Türkiye resmi olarak Çin Halk Cumhuriyeti'ni Çin'in tek meşru Hükümeti olarak resmen tanımış ve karşılıklı diplomatik ilişkiler tesis edilmiştir.
- 1978 yılında, Çin lideri Deng Xiaoping tarafından başlatılan dışa açılım politikası, o dönemde minimal seyirdeki Türkiye-Çin ilişkilerinin özellikle iktisadi boyutunu güçlendirmiş ve karşılıklı ticaret, yatırım ve ilişkiler hız kazanmıştır.
- 2010 yılında, Çin Başbakanı Wen Jiabao Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmiş ve bu ziyarette "Çin Halk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Stratejik İşbirliği İlişkilerinin Kurulup Geliştirilmesine İlişkin Ortak Bildiri" yayınlanarak ikili ilişkiler çok daha üst bir seviyeye taşınmıştır.
- 2012 yılında, o dönem Başkan Yardımcılığı görevinde bulunan Xi Jinping Türkiye'yi ziyaret etmiştir.
- 2012 yılında, o dönem Başbakanlık görevini yürüten Erdoğan Çin'e resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ekonomik işbirliği, enerji, ulaşım ve altyapı başta olmak üzere pek çok alanda işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır.

1.2. Yepyeni bir Başlangıç (2013- 2023)

14 Kasım 2015 tarihinde G20 Zirvesi kapsamında Antalya’da bir araya gelen Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ve Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğinde “Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında Kuşak ve Yol Girişimi ile Orta Koridor Girişiminin Uyumlaştırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası” imzalanmıştır. Bu imza ile ikili ilişkiler yepyeni bir boyuta taşınmıştır.

1.2.1. Diplomatik İlişkiler

- 2016 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan G20 Hangzhou Zirvesi'ne katılmak üzere Çin'i ziyaret ederek Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ile görüşmüştür.
- 2017 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan ilk Kuşak ve Yol İşbirliği Forumu'na katılmak üzere Çin'e gitmiştir.
- 2018 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Çin Devlet Başkanı Xi Jinping BRICS ve G20 zirvelerinde bir araya gelmişlerdir.
- 2019 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan Çin'e resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. İki lider ilişkileri her alanda uzun soluklu bir anlayışla ve stratejik bir bakışla güçlendirme noktasında mutabık kaldıklarını vurgulanmıştır.
- Nisan 2020 ve Temmuz 2021'de Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile iki telefon görüşmesi yapmıştır.
- Ağustos 2021'de iki lider, Çin ile Türkiye arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasının 50. yıldönümü münasebetiyle birbirlerine tebrik mesajları göndermiştir.
- 2021 yılı Mart ayında ikili ilişkilerin kurulmasının 50.yıldönümü kapsamında Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir.
- 2022 yılı Ocak ayında ise Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Çin'e resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir.
- 2022 yılı Eylül ayında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Şanghay İşbirliği Örgütü Semerkant Zirvesi sırasında Cumhurbaşkanı Erdoğan ile bir araya geldi.
- 2023 yılı Mayıs ayında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Erdoğan'ın yeniden seçilmesi sonrası tebrik telefonu etmiştir.
- 2023 yılı Temmuz ayında Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret sırasında ikili ilişkilerin yanı sıra, güncel bölgesel ve uluslararası konular da ele alınmıştır.
- 2024 yılının haziran ayında Türk Dışişleri Bakanı Hakan Fidan Çin'e resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret sırasında Wang Yi iki ülkeyi “gelişmekte olan iki dev ülke ve yükselen piyasa ekonomilerinin temsilcisi” olarak tanımlarken, birçok konuda çıkarların örtüştüğünü ve ŞİÖ gibi çok taraflı çerçevelerde işbirliğini güçlendirme potansiyelinin altını çizmiştir.

- Temmuz 2024'te Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Őanghai İşbirliği Örgütü Astana Zirvesi sırasında Cumhurbaşkanı Erdoğan ile bir araya geldi.

1.2.2. İktisadi İlişkiler

Türkiye'de lojistik, elektronik, enerji, turizm, finans ve gayrimenkul sektörlerinde halihazırda 1.000'in üzerinde Çinli Şirketin faaliyet gösterdiği göz önüne alındığında, Çin'den yenilenebilir enerji yatırımlarının artması yönünde beklentiler artmaktadır. Yenilenebilir enerjinin, yakın gelecekte Çin yatırımlarının odak noktası haline gelmesi beklenmektedir. Termik santrallere yatırım yapmış olan Çinli firmalar, Türkiye'nin enerji sektörüne dair önemli bir bilgi birikimine ve tecrübeye sahiptir.

Türkiye'nin Çin ile nükleer enerji alanındaki işbirliği 2016 yılına dayanmaktadır; bu dönemde bir Çinli Şirket ile ortaklık anlaşması imzalanmıştır. O tarihten bu yana, her iki ülke, Türkiye'nin ana tüketim bölgelerinden biri olan Trakya bölgesinde dört nükleer reaktör inşa etmek için görüşmelerde bulunmaktadır. 2017 yılında, Türk ve Çinli Şirketler, Adana'da linyitle çalışan bir termik santrali yönetecek olan Emba Elektrik Üretim A.Ő.'yi ortaklaŐa kurmuşlardır.

Türkiye, petrol ürünleri ithalatına bağımlı olduğu için, gaz depolama tesislerini genişletmeye ve arz hatlarının güvenliğini sağlamaya ihtiyaç duymaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye Tuz Gölü Gaz Depolama Tesisi'nin geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürölmektedir. Bu girişim, Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB), İslam Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası tarafından sağlanan finansman desteğiyle desteklenmektedir. Gaz Depolama Genişletme Projesi, söz konusu finansal destek ile birlikte faaliyete geçirilmiştir.

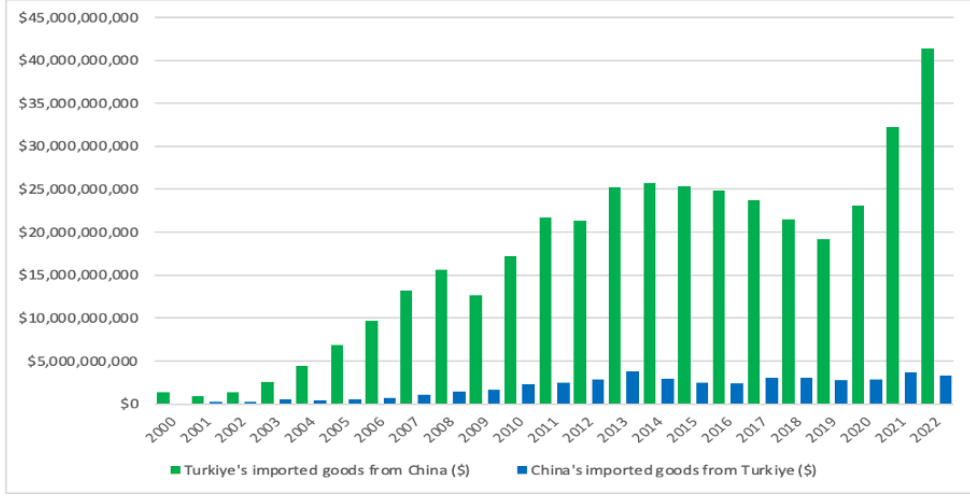
KYG öncesi dönemde, Türkiye'nin Çin'den yaptığı ithalat sürekli bir artış göstermiştir. 2000-2008 yılları arasında ithalat hızla yükselmiş ve iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin güçlendiği gözlemlenmiştir. Ancak, 2008 küresel finans krizinin ardından bu büyüme hafif bir yavaşlama göstermiş, buna rağmen Türkiye'nin Çin'den ithalatı önemli seviyelerde kalmış ve 2011-2013 yılları arasında istikrar kazanmıştır.

KYG öncesinde Türkiye'nin Çin'den yaptığı ithalatın sürekli artışıyla belirgin bir ticaret dengesizliği ortaya çıkmıştır. Ticaret hacimlerinin her iki taraf için de artmasıyla bu dengesizlik genişlemeye devam etmiştir.

2013 yılında KYG'nin başlamasıyla birlikte Türkiye'nin Çin'den ithalatında önemli bir artış gözlemlenmiştir. Bu büyüme, özellikle 2020 yılından itibaren belirgin hale gelmiş ve 2021 ile 2022 yıllarında ithalatta keskin bir artış yaşanmıştır. KYG, altyapı ve ticaret yollarını iyileştirerek bu büyümeyi teşvik etmiş ve Çin'in Türkiye'ye mal ihracatını daha kolay ve verimli hale getirmiştir.

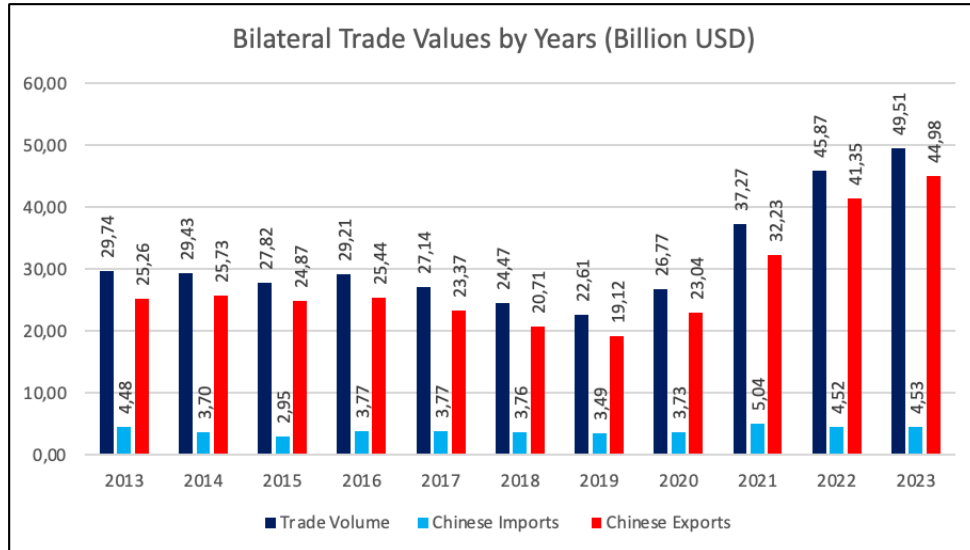
2022 yılı itibarıyla, Türkiye'nin Çin'den yaptığı ithalat 40 milyar ABD dolarını aşmıştır. Bu durum, KYG çerçevesinde iki ülke arasındaki derinleşen ekonomik ilişkileri ve ticaret bağlarını vurgulamaktadır.

Tablo 1. 2000-2022 Yılları Arasında Çin-Türkiye İki Taraf Ticaret Verileri

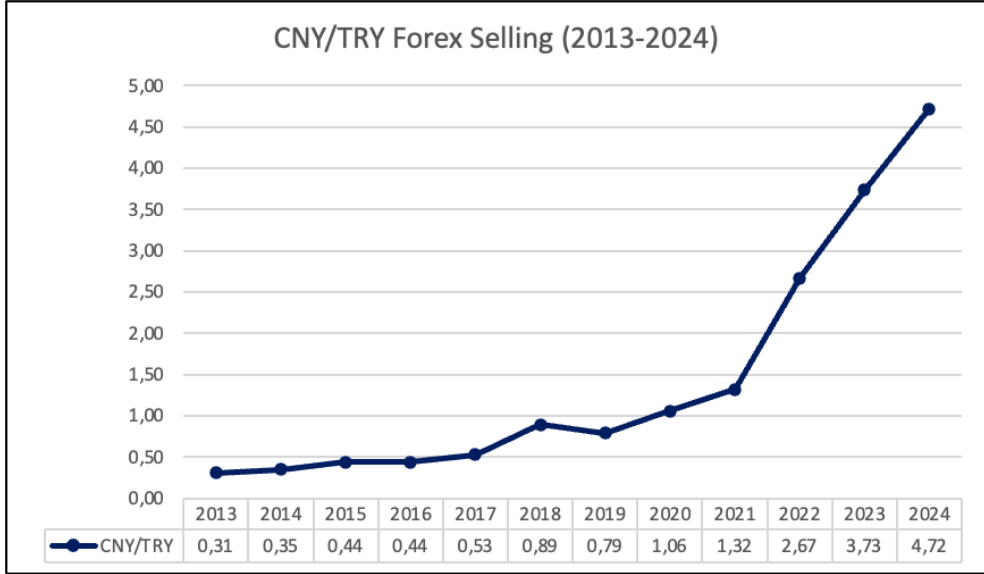

Kaynak: BM Comtrade, açık kaynaklardan elde edilen verilere göre ANKASAM tarafından sıralanmıştır.

Tablo 2. Yıllara Göre Türkiye-Çin İki Taraf Ticaret Verileri (Milyar USD)

Kaynak: Trademap, 2024 açık kaynaklardan elde edilen verilere göre ANKASAM tarafından sıralanmıştır.

Tablo 3. CNY/TRY Forex Satış apraz Kur (2013-2024)

Kaynak: TCMB, 2024.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2 Temmuz 2019 tarihinde gerçekleştirdiği Çin ziyareti[1], Türkiye ile Çin arasındaki stratejik işbirliğini gulendirme çabalarının bir devamı olarak değerlendirilmektedir. Aynı hafta içerisinde, Çin'de Türkiye Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda "Geleceği Yeşil ile Kucakla" teması altında Türkiye Milli Gunu etkinlikleri düzenlenmiş ve Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesi Expo 2019 Pekin etkinlik alanında tanıtılmıştır. Bu tür etkinlikler, Türk firmalarının Çinli müşterilerle doğrudan iletişim kurmasını sağlayarak, Türkiye'nin sadece ithalat yapılan bir ülke olmanın ötesinde, ihracat yapan bir ülke konumuna gelmesine olanak tanımaktadır. Cumhurbaşkanı'nın ziyaretinde, Türkiye-Çin ticaretinin her iki taraf için de adil ve sürdürülebilir bir temele oturtulması ve bu çerçevede Türkiye'ye Çin'den daha fazla yatırım çekilmesi konuları ön planda yer almıştır.

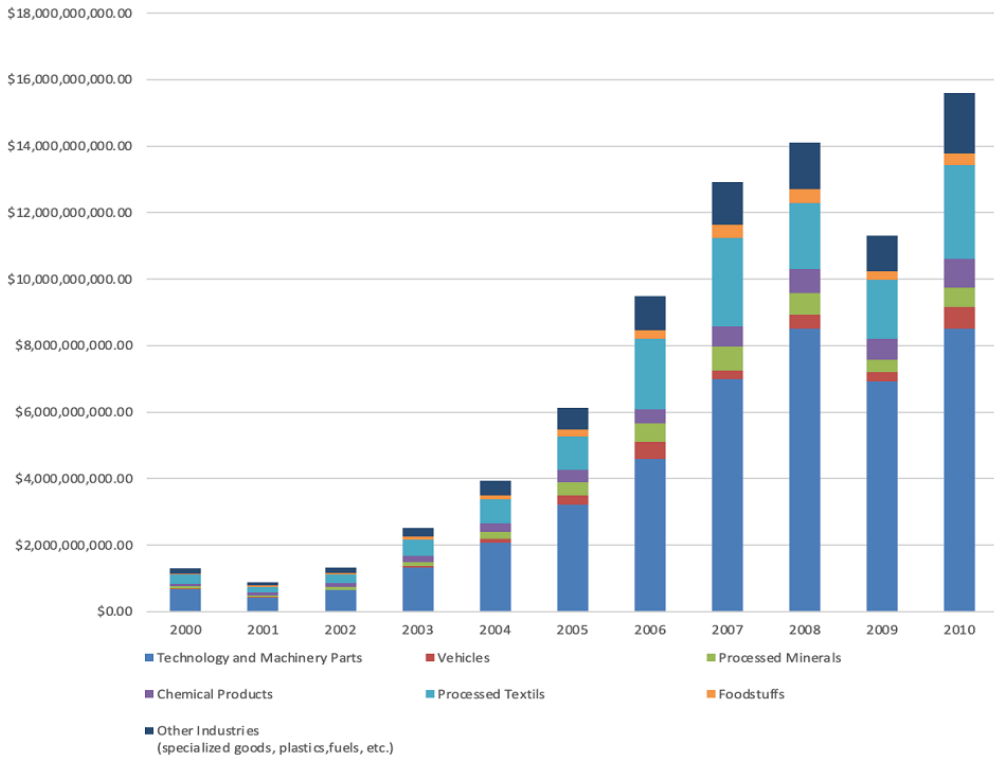
Türkiye'de halihazırda binin üzerinde Çinli firma faaliyet göstermektedir. Görüşmelerde, tp geçit, nükleer enerji, Kanal İstanbul ve demiryolu projeleri gibi alanlarda Çin'in hem finansman hem de yatırım desteği sağlama rolü tartışılmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin Çin'e daha fazla tarım ürünü ihraç etme potansiyeli belirtilmiş ve Çin'e kiraz ihracatının başladığı müjdesi verilmiştir. İhracatta n aılabilecek diğer tarım ürünleri arasında nar, fındık, narenciye, zeytinyağı, süt ve süt ürünleri, su ürünleri ve kanatlılar yer almaktadır. Türkiye-Çin ilişkilerinin sağlıklı bir zemin üzerinde ilerlemesi, Türkiye'nin Çin ile stratejik işbirliklerinde özellikle yenilenebilir enerji, bilgi teknolojileri, robotik ve 5G gibi alanlarda işbirliğine açık olmasına bağlıdır. Bununla birlikte, Çin'in diş ülkelere yaptığı yatırımlarda Çinli işçi alıştırma ısrarı ve kullanılan malzemelerin Çin'den getirilmesi konusundaki tutumu dikkate alınması gereken hususlar arasında yer almaktadır.

[1] "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye-Çin İş Birliğinin Gulendirilmesi için Potansiyel Büyük", *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-cin-is-birliginin-guclendirilmesi-icin-potansiyel-buyuk/1521166>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

1.2.2.1. Ticari İlişkilerin Sektörel Dağılımı

KYG öncesi dönemde, Türkiye'nin Çin'den yaptığı ithalatta tüm sektörlerde istikrarlı bir artış gözlemlenmiştir. Toplam ithalat değeri, özellikle 2003 yılından itibaren keskin bir şekilde yükselmiş ve iki ülke arasındaki ekonomik ilişkinin büyümesini ortaya koymuştur. Teknoloji ve makine parçaları, ithalatın büyük bir kısmını oluşturarak Türkiye'nin endüstriyel ürünler ve imalat ekipmanları konusunda Çin'e olan güçlü bağıllığını vurgulamaktadır. KYG sonrası dönemde ithalatta genel olarak bir artış eğilimi gözlemlenmektedir ancak bahsi geçen dönemin öncesine kıyasla daha fazla dalgalanma yaşanmaktadır. Bu durum, KYG'nin ticaret ilişkilerini desteklemesine rağmen, ekonomik koşullar ve küresel ticaret gerilimleri gibi dış faktörlerin büyüme istikrarını etkileyebileceğini düşündürmektedir.

Tablo 4. 2000-2010 Yılları Arasında Çin'den Türkiye'ye İthalatın Dolar Cinsinden Dağılımı

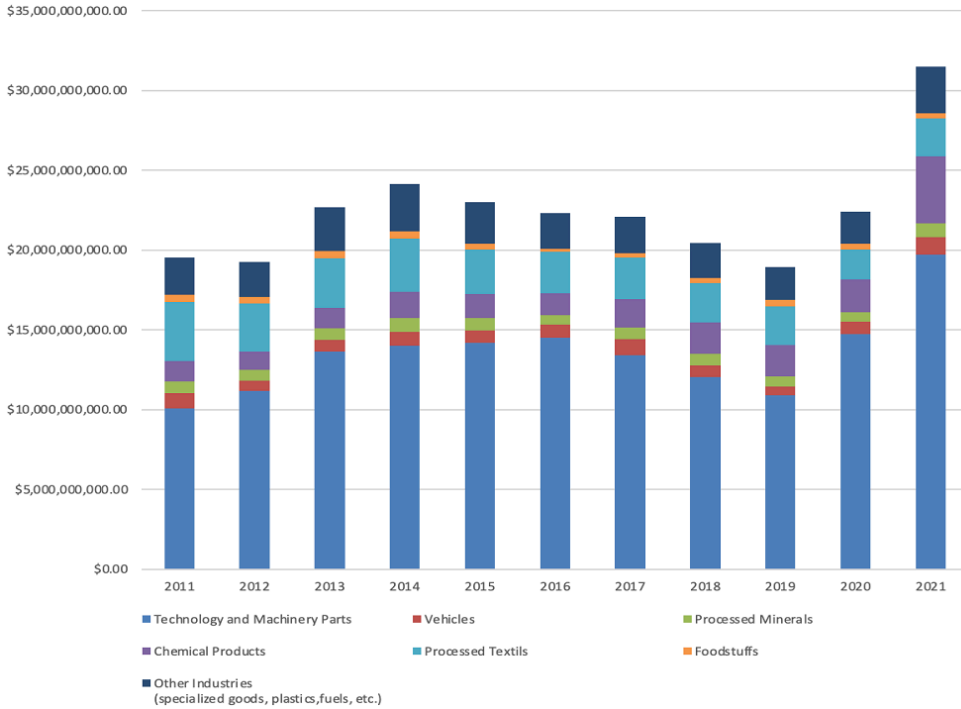
Source: BACI, sorted by ANKASAM according to data obtained from open sources

Bu dalgalanmalara rağmen, teknoloji ve makine parçaları hâlâ en baskın sektör olmaya devam etmekte ve Çin'in endüstriyel ürünlerinin Türkiye ekonomisi açısından önemini yeniden teyit etmektedir. Ayrıca, KYG öncesi döneme kıyasla kimyasal ürünler ve işlenmiş minerallerin ithalatında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Bu değişim, KYG çerçevesinde başlatılan altyapı projeleri nedeniyle Çin'den yapılan endüstriyel ve imalatla ilgili ithalatın derinleştiğini önermektedir.

Türkiye'nin Başlıca İhrac Ürünleri: Mermer ve traverten, diğer değerli metal cevherleri ve konsantreleri, kurşun, krom, bakır, demir, çinko, doğal borat cevherleri, bor oksitleri ve borik asitler.

Türkiye'nin Başlıca İthal Ürünleri: Hücresel/diğer kablosuz ağlar için telefonlar, motorlar, elektrikli teğhizat, mekanik cihazlar ve taşıtlar. Özellikle 2016-2019 yılları arasında ikili yatırım ve ticaret hızlı bir artış gösterdi. Çin, Türkiye'de İstanbul Havalimanı, Marmaray ve 1915 Çanakkale Köprüsü gibi dev altyapı projelerinin finansman süreçlerinde de yer aldı. Enerji, Ulaşım ve Telekomünikasyon gibi sektörler Çin'in Türkiye'de yatırımını arttırdığı sektörler arasında dikkat çekmektedir. Ayrıca halihazırda Türkiye'de 1.200'den fazla Çinli şirket faaliyet göstermektedir.

Tablo 5. 2011-2021 Yılları Arasında Çin'den Türkiye'ye Yapılan İthalatın Dolar Bazında Dağılımı

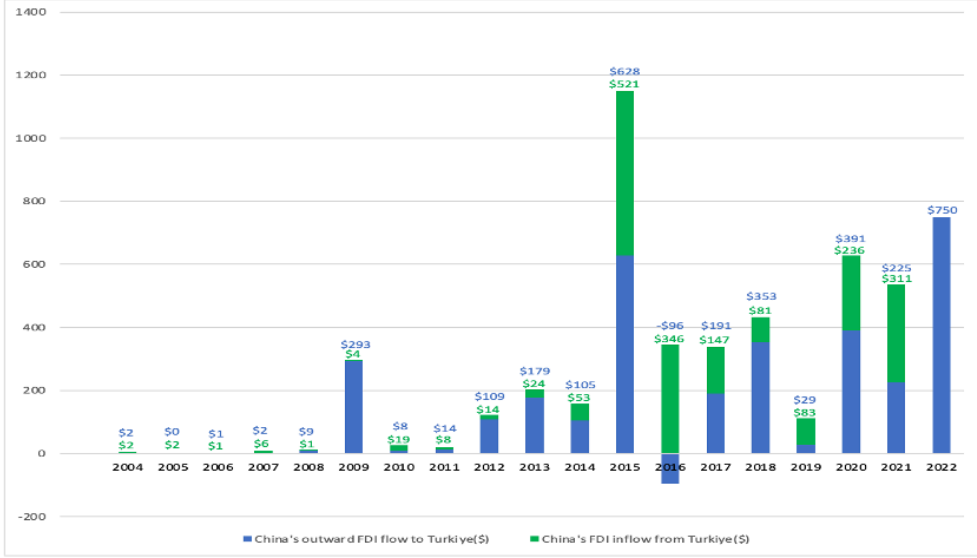
Kaynak: BACI, açık kaynaklardan elde edilen verilere göre ANKASAM tarafından sıralanmıştır.

1.2.2.2. Çin ve Türkiye Arasındaki İkili Doğrudan Yabancı Yatırımın Gelişimi

KYG öncesi dönemde, Çin ve Türkiye arasındaki doğrudan yabancı yatırım (FDI) akışları nispeten minimal seviyelerde kalmıştır. Çin'in Türkiye'ye yönelik doğrudan yabancı yatırımı sınırlı olmuştur. Benzer şekilde, Türkiye'nin Çin'e yönelik doğrudan yabancı yatırım girişi bu dönemde de minimal seviyelerde kalmıştır.

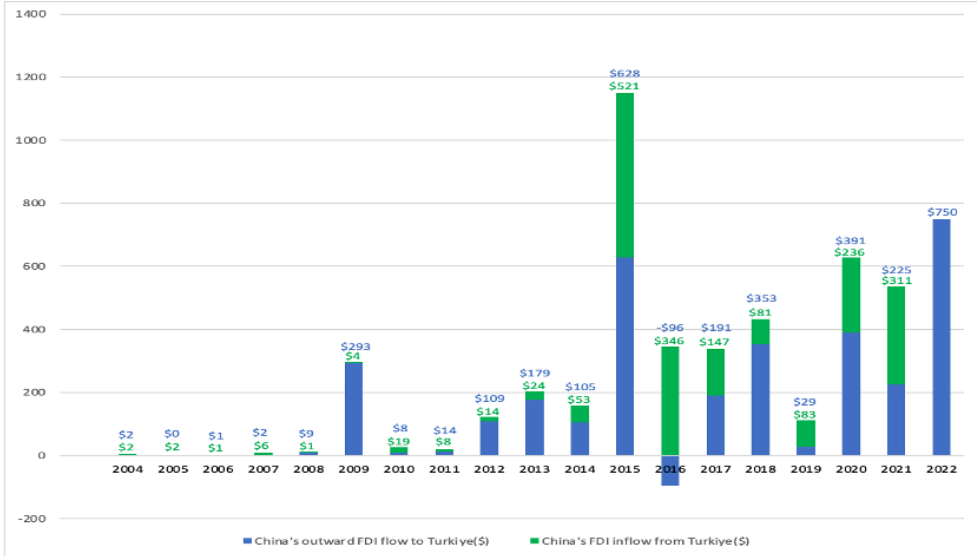
2013 yılında KYG'nin başlamasının ardından, Çin ve Türkiye arasındaki doğrudan yabancı yatırım (FDI) faaliyetlerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. En önemli artış, 2015 yılında gerçekleşmiş olup, Çin'in Türkiye'ye yaptığı doğrudan yabancı yatırım 628 milyon ABD dolarına, Türkiye'nin Çin'e yaptığı doğrudan yabancı yatırım ise 521 milyon ABD dolarına ulaşmıştır. Bu yıl, Türkiye'nin KYG'ye resmi olarak katılımını simgeleyen önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 6. 2004-2022 Yılları Arasında Milyon Dolar Cinsinden Çin-Türkiye İkili Doğrudan Yabancı Yatırım Akışı

Kaynak: OECD Türkiye'den Çin'e Gelen Doğrudan Yabancı Yatırım Girişi, açık kaynaklardan elde edilen verilere göre ANKASAM tarafından sıralanmıştır.

Tablo 7. Yıllara Göre Çin'den Türkiye'ye Doğrudan Yabancı Yatırım (Milyon USD)

Kaynak: TCMB, 2024.

• Dikkat Çeken İktisadi İşbirlikleri

2012: Kazan Holding bünyesindeki Aksa Jeneratör, 2012 yılında Çin'in Changzhou kentinde 100.000 metrekare kapalı alan üzerinde dünyanın en yüksek üretim kapasiteli jeneratör fabrikasını kurarak bölgede büyük yatırımlar gerçekleştirmiştir.

2012: Ata Holding bünyesindeki TAB Gıda Çin operasyonlarına 2012 yılında Burger King markası altında 64 restoranla başlamış ve günümüze kadar bu sayıyı 1500'e çıkarmıştır.

2015: Adana'da bulunan ve Türkiye'deki en büyük Çin yatırımı olan 1.320 MW kapasiteli ithal Hunutlu kömürlü termik santrali, 3.5 milyar Türk Lirası sabit yatırım tutarı ile bu sektördeki en önemli yatırımlardan biri olarak değerlendirilmektedir.[2]

2015: Çin'in önde gelen finans kuruluşlarından The Industrial and Commercial Bank of China, Türkiye'deki faaliyetlerine başlamıştır.

2015: KYG ile "Orta Koridor Projesi'nin uyumlu hale getirmek amacıyla, G20 Antalya Zirvesi kapsamında Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında Kuşak ve Yol Girişimi ile Orta Koridor Girişimi'nin Uyumlaştırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası imzalanmıştır.

2017: Türkiye'de 15. yılını kutlayan Huawei, her yıl Türkiye'deki Ar-Ge merkezi için 20 milyon dolar ek yatırım yapmaktadır.[3]

2017: Bank of China, Türkiye'de hizmet vermeye başlamıştır.

2017: Orta Koridor'un ana bileşenlerinden biri olan Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu, 30 Ekim 2017 tarihinde resmen açılmıştır.

2018: Alibaba, 2018 yılında 728 milyon dolara Trendyol'u satın alarak önemli bir yatırım gerçekleştirmiştir.

2019: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ile Çin Halk Cumhuriyeti Merkez Bankası arasında 30 Mayıs 2019 tarihinde imzalanan ikili para takası (swap) anlaşması 35,1 milyar TL ve 23 milyar Çin yuanı artırılarak toplam 46 milyar TL ve 35 milyar Çin yuanına ulaşmıştır.[4]

2020: Çin'in önde gelen ödeme sistemi WeChatPay, ICBC Türkiye işbirliği ile önce İstanbul Havalimanı'nda, ardından ICBC Türkiye ve İş Bankası işbirliği ile diğer turistik bölgelerde POS Cihazları ve mobil uygulamalar üzerinden kullanılmaya başlanmıştır.[5]

[2] "Industrial And Commercial Bank Of China's Floundering Coal Investment in Turkey", *350.org*, <https://350.org/press-release/icbcs-floundering-coal-investment-in-turkey/>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

[3] "Başarı Hikayeleri Huawei", *TC Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi*, <https://www.invest.gov.tr/tr/whyturkey/successstories/sayfalar/huawei.aspx>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

[4] "Press Release on the Swap Agreement between CBRT and People's Bank of China (2021-24)", *TCMB*, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/EN/TCMB>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

[5] "Wechat Pay İstanbul Havalimanı'nda Kullanılabilecek", *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/isdunyasi/ulasim/wechat-pay-istanbul-havalimaninda-kullanilabilecek/658581>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

2021: Çinli dev teknoloji şirketi Xiaomi İstanbul'da yıllık 5 milyon akıllı telefon üretim kapasiteli fabrikasında üretime başlamıştır.[6]

2021: Ziraat Bankası, Çin'in önde gelen finans kuruluşlarından Çin Eximbank ile 400 milyon dolar tutarında kredi anlaşması imzalamıştır.[7]

Temmuz 2024: Çinli elektrikli otomobil üreticisi BYD, Türkiye'ye 1 milyar dolarlık yatırım yaparak Manisa'da üretim fabrikası kuracağını açıklamıştır.

Ağustos 2024: Lityum pil üretiminde dünyanın en büyük şirketleri arasında yer alan ve 26 milyar dolarlık değeriyle Hong Kong Borsası'nda işlem göre Çinli Ganfeng Lityum Grubu, Türkiye'ye Türk dev pil üreticisi Yiğit Akü ile ortak girişim ile 500 milyon dolar yatırım yapacağını duyurmuştur.

1.2.3. Kültürel İlişkiler

KYG, ekonomik hedeflerin yanı sıra kültürel bağlantıları da güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye 2012 yılını "Çin Kültür Yılı" olarak ilan etmiş ve "İpek Yolu'nun Başlangıcı: Büyüleyici Çin" temasını öne çıkarmıştır.

2013 yılında Çin, "Türk Kültür Yılı" nı kutlamış ve bu kapsamda çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmıştır. Bu kültürel değişim girişimleri, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin tesisinden itibaren olumlu ilişkilerin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

2018 yılında, Çin'de "Türkiye Turizm Yılı" olarak ilan edilmiştir. Bu ilan, Türkiye'ye gelen Çinli ziyaretçi sayısında kayda değer bir artışa neden olmuştur. Söz konusu yıl, Çinli turist sayısı 394.109'a ulaşmış ve bir önceki yıla göre %59,38 oranında bir artış gerçekleşmiştir.[8]

Temmuz 2019 tarihinde, Pekin'deki Expo 2019 etkinliğinde düzenlenen Türk Milli Günü etkinlikleri sırasında Türk kültürü, tarihi ve sanayi yetenekleri sergilenmiştir. Bu etkinlikte, Türk temsilciler, Türkiye ile Çin arasındaki kültürel bağları güçlendirme konusundaki kararlılıklarını ifade ederken, ikili ticaret ve yatırımlardaki olumlu ivmeyi sürdürme taahhüdünde bulunmuşlardır. Etkinlik ayrıca Türkiye'nin Çin'e olan ihracatını artırma niyetini de vurgulamıştır. Ayrıca, Eylül 2019 tarihinde Çin, 88. İzmir Uluslararası Fuarı'na partner ülke olarak katılmaya hazırlanmıştır.[9]

[6] "Chinese Tech Giant Xiaomi Opens Factory in Turkey", *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/en/economy/chinese-tech-giant-xiaomi-opens-factory-in-turkey/2191361>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

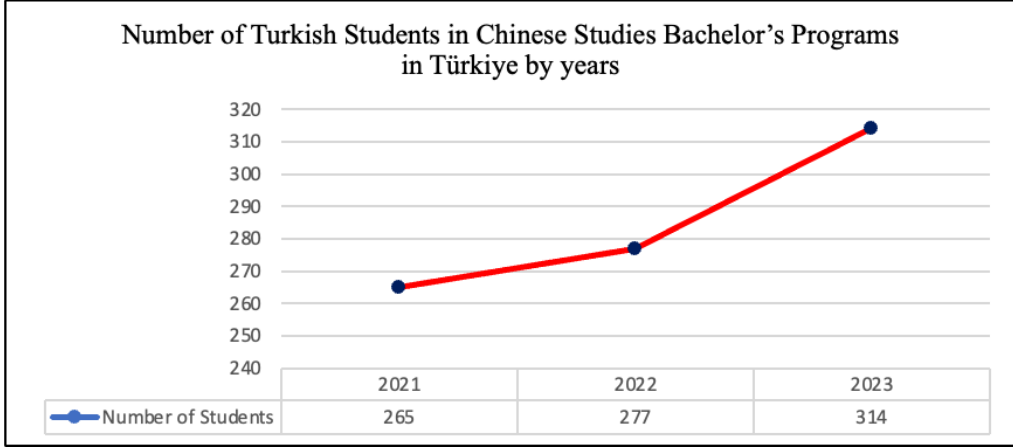
[7] "An Assessment of 2021: Developments and Targets for the Future", *Ziraat Bankası*, <https://www.ziraatbank.com.tr/SitePages/InteraktifRaporlar/2021/en/m-3-3.html>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

[8] "Türkiye-Çin İlişkileri Birçok Alanda Gelişiyor", *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-cin-iliskileri-bircok-alanda-gelisiyor/2186643>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

[9] "Turkey-China Business Development Support Association Attended the 88th İzmir International Fair", *Türkiye Çin İş Geliştirme ve Destekleme Derneği*, <https://www.tc-isged.org.tr/en/news-announcements/turkey-china-business-development-support-association-attended-the-88th-izmir-international-fair.html>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

Kültürel değişim programının bir parçası olarak, Türkiye, Çin ile işbirliği yaparak Konfüçyüs Enstitüsü'nü kurmuştur. Bu enstitü, Çince dil eğitimi sunmakta ve kurslara katılan öğrenciler, Çin'de eğitim görmek için burs imkanlarından yararlanma hakkına sahiptir. Ayrıca, Türkiye, Çin'in üniversite giriş sınavı sonuçlarını tanımakta olup, Çinli öğrencilerin Türkiye'de yükseköğrenimlerine devam ederken kurumsal engellerle karşılaşmalarını sağlamaktadır.[10]

Tablo 8. Türkiye'de Çin Çalışmaları Bölümlerine Yerleşen Türk Öğrenci Sayısı

Kaynak: YÖK Atlas verilerine göre ANKASAM tarafından sıralanmıştır. [11]

- **Dikkat Çeken Kültürel İşbirlikleri**

2013: 2013 yılı Çin'de "Türk Kültür Yılı" olarak kutlanmıştır.

2013: Uluslararası Çin Dili Konseyi (HANBAN) ve İstanbul Okan Üniversitesi tarafından Pekin'de 18 Haziran 2012 tarihinde imzalanan anlaşma ile temeli atılan İstanbul Okan Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü, Mayıs 2013'te faaliyete başlamıştır.[11] Böylece daha önce Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi'nde kurulmuş olan Konfüçyüs Enstitülerine bir yenisi daha eklenmiştir.

2017: Çin Halk Cumhuriyeti'nden Nankai Üniversitesi ortaklığıyla, Yeditepe Üniversitesi'nde Konfüçyüs Enstitüsü 27 Eylül 2017 tarihinde açılmıştır.[12] Böylece Türkiye'deki Konfüçyüs Merkezi sayısı 4'e çıkmıştır.

2017: Çin Halk Cumhuriyeti'nden Nankai Üniversitesi ortaklığıyla, Yeditepe Üniversitesi'nde Konfüçyüs Enstitüsü 27 Eylül 2017 tarihinde açılmıştır.[13] Böylece Türkiye'deki Konfüçyüs Merkezi sayısı 4'e çıkmıştır.

[10] Tao Zan, "Turkey Dream" And The China-Turkish Cooperation Under "One Belt And One Road" Initiative." *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 2016, ss. 50-72.

[11] Türkiye'de halihazırda yükseköğretim programı olan Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi ve Okan Üniversitesi'nin Sinoloji, Çin Dili Edebiyatı ve Çince Mütercim Tercümanlık Bölümlerine yerleşen öğrenci sayısına göre hazırlanmıştır.

[12]Confucius Institute, Okan University, <https://www.okan.edu.tr/en/ci/>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

[13]Confucius Institute at Yeditepe University, Yeditepe University, <https://confucius.yeditepe.edu.tr/en/about-us>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

2018: “Çin’de Türk Turizm Yılı” olarak kutlanmış ve bu vesileyle çeşitli kültürel etkinlikler düzenlenmiştir. 2018 yılında Türkiye’yi ziyaret eden Çinli turist sayısı bir önceki yıla göre %60 artarak 394 bine ulaşmış, 2019 yılında ise 565 bini aşmıştır.[14]

2019: Yılın sonunda başlayan küresel COVID-19 pandemisi ikili ilişkilerin özellikle sağlık alanında yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Çin, Türkiye’ye aşı ve hijyenik sağlık ürünleri konusunda önemli destek sağlamıştır. Pandeminin başlangıcından Mayıs 2021’e kadar Çin’den Türkiye’ye 27 milyon doz aşı gönderilmiştir. Bu doz miktarı ile Türkiye, pandemi sürecinde Çin’in en çok aşı gönderdiği ülke olmuştur.[15]

2019: Küresel turizm sektöründe yüksek büyüme potansiyelini barındıran ülkeler arasında dikkati çeken Çin’den gelen turist sayısı, Türkiye’nin yürüttüğü tanıtım kampanyalarıyla 2002’deki 28 bin seviyelerinden 2019’da 426 bine kadar ulaşmıştır.[16]

2021: Yunus Emre Enstitüsü, Mayıs 2021’de Pekin’de faaliyetlerine başlamıştır.

2023: 2023 yılının Şubat ayında Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen ve 11 ili etkileyen asrın felaketi 6 Şubat depremlerinde Çin, Türkiye’ye arama kurtarma personeli, afet çadırı, 40 milyon yuan ve 200.000 dolar değerinde acil insani yardım göndermiştir. Çin tarafından gönderilen ve enkaz altında canlı aramak için kullanılan pek çok teknik ekipman da afet bölgesinde arama kurtarma ekiplerinin hizmetine sunulmuştur. Bu yardımlaşma Çin ve Türk halklarını da yakınlaştırmıştır.

2023: COVID-19 etkisi ile 2021’de 26 bin seviyesine gerileyen Çinli turist sayısı 2022’de 89 bin 515’e ulaşmıştır. 2023 yılında seyahatlerdeki kısıtlamanın tamamen kaldırılmasıyla hızla yükselen Çinli turist sayısı, Ocak-Ekim 2023 döneminde 198 bin 807’ye ulaşmıştır.[17]

2024: 2024 Nisan ayında dünyaca ünlü Türk dans grubu Anadolu Ateşi Çin turnesi kapsamında Pekin ve Şanghay başta olmak üzere Türk danslarını Çinli izleyicilerle buluşturmuştur.

2024: Haziran ayında ise Çin Doğu Dans ve Müzik Topluluğu tarafından sergilenen ve Çin’in kültürel mirasına saygı niteliği taşıyan “Şiirsel Dans Draması: Efsanevi Bir Manzara Resminin Yolculuğu” Atatürk Kültür Merkezi’nde Türk izleyicilerle buluşmuştur.

[14] “Growing Number of Flights from China to Turkey Boosts Tourism”, *Daily Sabah*, <https://www.dailysabah.com/tourism/2019/04/29/growing-number-of-flights-from-china-to-turkey-boosts-tourism>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

[15] “Çin’den Türkiye’ye Gelen Aşı Sayısı 27 Milyon Doz Olarak Açıklandı”, *T24*, <https://t24.com.tr/haber/cin-den-turkiye-ye-gelen-asi-sayisi-27-milyon-doz-olarak-aciklandi,952062>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

[16] “Türkiye-Çin İlişkileri Birçok Alanda Gelişiyor,” *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-cin-iliskileri-bircok-alanda-gelisiyor/2186643>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

[17] *A.g.e*

2024: Ağustos ayında, China Southern Airlines'a ait CZ6035 sefer sayılı Urumçi uçağı 17 Ağustos akşamı İstanbul Havalimanı'na iniş yapmıştır. Bu sefer, havayolunun Pekin Daxing ve Guangzhou-İstanbul hatlarının ardından Türkiye'ye açtığı üçüncü doğrudan uçuş rotası olma özelliğini taşımaktadır ve Çin'den Türkiye'ye gerçekleştirilen bir başka doğrudan uçuşun resmi olarak başlaması olarak değerlendirilmiştir.[18]

2. Köklü Bağlardan Modern İşbirliklerine

2.1. Yarının Dünyasını Şekillendirmek

20.yüzyılın ikinci yarısında küresel siyaset dinamikleri ideolojik farklılıklar ve çatışmaların yoğunluğu nedeniyle pek çok ülkenin ikili ve çok taraflı ilişkilerini özgürce geliştirebilmesini kısıtlamıştır. Özellikle Soğuk Savaş döneminde yaşanan bu ideolojik ayrılma ve çatışma Soğuk Savaş sonrası dönemi de etkilemeye devam etmiştir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile sonlanan Soğuk Savaş sonrası küresel düzen, ABD'nin küresel liderliğinin güçlenmesiyle birlikte iki kutuplu bir sistemden tek kutuplu bir sisteme geçişi ve kaçınılmaz bir küreselleşmeyi beraberinde getirmiştir. 2008 gibi büyük ekonomik krizler sonucu ekonomik kalkınma statüleri de küreselleşmeden payını almıştır. Ancak, sadece bazı ekonomik rakamlara bakılarak güçlü görünen birkaç ülkenin egemenliğinde olan bu ekonomik küreselleşme, herkesin yararına olan ortak bir kalkınmaya katkıda bulunamamıştır. Bunun yerine, zengin ile fakir, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler ve gelişmiş ülkelerin kendi içindeki gelir farkını daha da artırmıştır. Birçok gelişmekte olan ülke, ekonomik küreselleşmeden çok az yarar sağlamış ve hatta bağımsız kalkınma kapasitelerini kaybetmiş, bu da onların modernleşme yoluna erişmelerini zorlaştırmıştır. Bazı ülkelerin ekonomik küreselleşmeyi engelleyerek ve küresel bir ekonomik durgunluk tehdidi oluşturarak tek taraflılık, korumacılık ve hegemonya stratejileri uyguladığı da gözlenmiştir.

Ancak, 21. yüzyılın başlarından itibaren, Çin ve Rusya gibi yeni güçlerin yükselişi ortak dünya için yeni bir alternatifin de kapısını aralamış ve çok kutuplu bir dünya düzenine geçişi mümkün kılmıştır. Kendilerinden farklı bazı diğer güçlerin de Batı merkezli kalkınma modellerinden bağımsız, kendi ülkelerinin iç dinamiklerine göre geliştirilen modeller ile hızlıca kalkınabildiğini ve güç kazandığını gören hegemonik devletler bu kez de bölgesel istikrarsızlaştırma ve kriz yaratma stratejileri ile var olan güçlerini koruma eğilimine girmişlerdir. Tüm bu etkenler değerlendirildiğinde günümüz dünyasının yüzyılda bir görülen derin bir değişim sürecinden geçtiği düşünülebilir. Bu değişim sürecinde değişen küresel duruma ve uluslararası toplumun beklentilerine yanıt olarak ve insanlığın geleceğini ve genel çıkarlarını göz önünde bulundurarak Çin, Devlet Başkanı Xi Jinping'in önderliğinde küresel güvenlik ve kalkınma sorunlarına çözüm getirmeyi amaçlayan Dört Küresel Girişimi (4GI) önermiştir. Bu girişimler insanlığı bütüncül bir aile olarak görerek, kalkınma, medeniyet ve gelişim gibi kavramların sadece belirli ülkelerde toplanmasını değil, tüm insanlık için eşit dağılmasını teşvik etmek amacıyla sunulmuştur. Bu kapsamda evrensel işbirliği, eşitlik, kazan-kazan ilkesi ve insanlık için ortak kader anlayışı bu girişimlerin vazgeçilmez unsurlarıdır.

[18]"China Southern Airlines Launches Guangzhou-Istanbul Direct Flight Route", *Xinhua*, <https://english.news.cn/20240629/b71101a5226642fd932b58bde580dd9b/c.html>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

Xi Jinping'in “İnsanlık için Ortak Kader Topluluğunun Ortak İnşası” Kavramı

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, 2013 yılında Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nde yaptığı konuşmada, ortak bir geleceği paylaşan küresel bir topluluk vizyonunu ilk kez dile getirmiştir. Geçen on yıl içinde bu vizyon giderek zenginleşmiştir. 2015 yılında BM Genel Kurulu'nun 70. Oturumunda yaptığı konuşmada bu vizyonu beş maddelik bir öneriyle detaylandırmıştır. Bu beş madde şunlardır:

1. Ülkelerin birbirine eşit davrandığı, geniş kapsamlı istişarelerde bulunduğu ve karşılıklı anlayışı geliştirdiği ortaklıklar kurmalıyız.
2. Adalet, eşitlik, ortak çaba ve paylaşılan çıkarlar temelinde bir güvenlik ortamı oluşturmalıyız.
3. Herkesin yararına olacak şekilde açık, yenilikçi ve kapsayıcı bir kalkınma modeli teşvik etmeliyiz.
4. Uyum, kapsayıcılık ve farklılıklara saygıyı teşvik etmek için medeniyetler arası değişimi artırmalıyız.
5. Doğa Ana'yı ve yeşil kalkınmayı önceleyen bir ekosistem inşa etmeliyiz.

Xi Jinping, 2017 yılında Cenevre'deki BM Ofisi'nde yaptığı konuşmada ise dünya için beş hedef önermiştir:

1. Diyalog ve istişare yoluyla kalıcı barışı tesis eden bir dünya kurmalıyız.
2. Ortak çabalarla herkes için güvenliği sağlayan bir dünya inşa etmeliyiz.
3. Kazan-kazan işbirliği yoluyla ortak refahı sağlayan bir dünya inşa etmeliyiz.
4. Karşılıklı değişim ve öğrenme yoluyla açık ve kapsayıcı bir dünya kurmalıyız.
5. Yeşil ve düşük karbonlu kalkınma izleyerek dünyamızı temiz ve güzel hale getirmeliyiz.

26 Eylül 2023 tarihinde yayımlanan “Ortak Geleceği Paylaşan Küresel Topluluk: Çin'in Önerileri ve Eylemleri” başlıklı beyaz kitabın hem Çince hem de İngilizce versiyonları Çin Devlet Konseyi Bilgi Ofisi tarafından hazırlanmıştır. Bu beyaz kitap, Xi Jinping'e ait olan “ortak geleceği paylaşan küresel bir topluluk inşa etme fikrini ve uygulamasını” derinlemesine tanıtmaktadır. Amacı, uluslararası toplumun bu kavramı daha iyi anlamasını sağlamak ve farklı ülkeler arasında bu topluluğu inşa edilmesi için ortak çabaların genişletilmesi konusunda daha geniş bir uzlaşmayı teşvik etmektir.

2.2. İnsanlık için Ortak bir Vizyon, Kuşak ve Yol

Çin'in KYG, ekonomik ve diplomatik stratejisinin temel taşı olarak öne çıkmakta olup, başlıca amacı bölgesel işbirliğini geliştirmek, ekonomik büyümeyi teşvik etmek ve bölgesel kalkınmayı desteklemektir. 2013 yılında Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından küresel bir altyapı geliştirme planı olarak duyurulan KYG, Çin'in “Büyük Ülke Diplomasisi”nin bir yansımasıdır.[19]

[19]Stephen N. Smith, "China's “Major Country Diplomacy: Legitimation and foreign policy change.”, *Foreign Policy Analysis*, <https://academic.oup.com/fpa/article-abstract/17/2/orab002/6139347>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

Bu iddialı girişim, Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgesi, Avrupa ve Afrika genelinde bağlantıları derinleştirmeyi ve genişletmeyi hedeflemekte olup, eski İpek Yolu'nun ticaret yollarını hem karadan (Kuşak) hem de denizden (Yol) yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır. KYG, aracılığıyla Çin, ticaret ortakları ağını genişletmeyi, çeşitli ekonomik fırsatlara erişim sağlamayı ve uluslararası ticarete etkisini artırmayı hedeflemektedir. Bugüne kadar, Çin 150'den fazla ülke ve 30 uluslararası örgüt ile 200'ün üzerinde KYG MoU imzalamıştır.[20]

KYG, ekonomik girişimler aracılığıyla “uyumlu toplum” “karşılıklı fayda” ve “karşılıklı sayęı ve öğrenme” gibi değerleri dünya genelinde yaymayı amaçlamaktadır. Bu ilkeler, Çin felsefesi ve tarihsel geleneklerinde derin köklere sahiptir. Özellikle Konfüçyüsçülük, fiziksel güçten ziyade ahlaki otorite yoluyla liderliği vurgular. Çin'in kültürel ve medeniyet değerlerinin çekiciliğinden yararlanarak komşu ülkelerle barışçıl ilişkiler geliştirmesini ve düşman milletlerle dahi güç kullanma yöntemlerine başvurmaktan kaçınmasını savunur. KYG, Çin'e bu yumuşak güç kaynaklarını kullanma ve küresel bağlantıları geliştirme fırsatı sunmaktadır. BRI kapsamındaki bu bağlantı, politika koordinasyonu, finansal entegrasyon, altyapı işbirliği, ticaret ve yatırımın teşviki ve kültürel değişimlere odaklanmaktadır.

KYG, çerçevesinde Çin'i Orta Asya, Rusya, Moğolistan, Hindinin, Güney Asya, Orta Doğu, Avrupa ve Afrika ile bağlayacak altı ekonomik koridor planlanmıştır. Bu altı önerilen koridordan dördü—yani, Çin-Hindinin Ekonomik Koridoru (CICPEC), Bangladeş-Çin-Hindistan-Myanmar (BCIM) Koridoru, Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC) ve Çin-Orta Asya-Batı Asya Koridoru—Deniz İpek Yolu'nun ayrılmaz parçalarıdır. Buna karşılık, Çin-Moğolistan-Rusya Koridoru ve Yeni Avrasya Kara Köprüsü, kara tabanlı İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nın (SREB) bir parçasını oluşturmaktadır. Jeopolitik olarak Çin'in Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi, bu altı koridordan üçünü barındıran kritik bir merkez olarak ortaya çıkmıştır: Yeni Avrasya Kara Köprüsü, CPEC ve Çin-Orta Asya-Batı Asya Koridoru. Sonuncu koridor Xinjiang'da (Kuzeybatı Çin) başlayarak Orta Asya devletlerinden geçer, İran, Körfez bölgesi ve Arap Yarımadası üzerinden Türkiye'ye ulaşır.

Kurumsal olarak, Çin hükümeti, çeşitli paydaşlarla ortaklaşa, KYG'yi desteklemek için Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB), Yeni Kalkınma Bankası ve İpek Yolu Fonu gibi önemli finansal kuruluşlar oluşturmuştur. Özellikle Türkiye, AIIB'nin kurucu üyesi olup aynı zamanda şİÖ'de diyalog ortağı statüsüne sahiptir. Türkiye, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2015 yılında Pekin'e yaptığı devlet ziyareti sırasında Çin hükümeti ile bir MoU imzalayarak resmi olarak KYG'ye katılmıştır. O zamandan beri, her iki ülke KYG, çerçevesinde, Türkiye ve çevresindeki çeşitli altyapı projelerinin uygulanmasına odaklanarak işbirliği yapmıştır.

[20]“China's Belt And Road Initiative Turns 10. Here's What To Know”, *The World Economic Forum*, <https://www.weforum.org/agenda/2023/11/china-belt-road-initiative-trade-bri-silk-road/>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

Xi Jinping'in 4 İnisyatifi

1. Kuşak ve Yol İnisyatifi (BRI)

Kuşak ve Yol İnisyatifi, Xi Jinping'in küresel paylaşımli bir gelecek vizyonunun en öne çıkan ve muhtemelen en çok bilinen bileşenidir. 2013 yılında başlatılan bu inisiyatif, Çin liderliğinde küresel bir altyapı geliştirme işbirliği projesi olarak tasarlanmıştır. İnisiyatif, Asya, Avrupa, Afrika ve Latin Amerika'yı birbirine bağlayan kara ve deniz ticaret yollarından oluşan bir ağ yaratmayı hedeflemektedir. Bugüne kadar 150'den fazla ülke ve 30 küresel organizasyon, Kuşak ve Yol İnisyatifi ile işbirliği anlaşmaları imzalamıştır. İnisiyatif, BM'nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, ASEAN'ın Hint-Pasifik Görünümü, Afrika Birliği'nin 2063 Gündemi ve Avrupa Birliği'nin Avrupa ve Asya'yı Bağlantılandırma Stratejisi gibi bölgesel ve çok taraflı kalkınma çabalarıyla stratejik olarak uyumludur.

KYG, küresel altyapı projeleri aracılığıyla özellikle ekonomik ve lojistik açıdan dünyayı da birbirine entegre etmektedir. Önümüzdeki on yılda, KYG'nin daha çok yeşil ve dijital yatırımlara odaklanacağı belirtilmektedir. Bu yeni yönelim, politika koordinasyonu, altyapı bağlantıları, kesintisiz ticaret, finansal entegrasyon ve halklar arası yakınlaşma olmak üzere beş kilit alanı kapsayacaktır.

2. Küresel Kalkınma İnisyatifi (GDI)

Küresel Kalkınma İnisyatifi, Xi Jinping tarafından 2021 yılında BM Genel Kurulu'nun 76. oturumunda önerilmiştir. GDI, BM'nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni hızlandırmayı ve daha güçlü, daha yeşil, daha kapsayıcı ve dengeli küresel kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. İnisiyatif, kalkınmadaki dengesizliklerin giderilmesine odaklanmakta ve sekiz öncelikli alan belirlemektedir: yoksulluğun azaltılması, gıda güvenliği, COVID-19 ile mücadele, kalkınma finansmanı, iklim değişikliği ve yeşil kalkınma, sanayileşme, dijital ekonomi ve bağlantısallık.

GDI, özellikle Küresel Güney'deki gelişmekte olan ülkelerle işbirliğini güçlendirmeye yönelik Çin'in çabalarının bir parçasıdır ve bu ülkelerin kalkınma ihtiyaçlarını karşılamada öncü bir rol oynamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda Çin, 3 milyar dolarlık uluslararası yardım taahhüdünde bulunmuş ve Küresel Kalkınma ve Güney-Güney İşbirliği Fonu gibi inisiyatifler başlatmıştır. GDI, çok kutuplu bir dünyada kalkınma ortaklıklarını derinleştirmeyi ve küresel kalkınma sorunlarına çözümler sunmayı amaçlamaktadır.

3. Küresel Güvenlik İnisyatifi (GSI)

Küresel Güvenlik İnisyatifi, Xi Jinping tarafından 2022 yılında Boao Asya Forumu'nda tanıtılmıştır. GSI, küresel güvenlik sorunlarını ele almayı ve uluslararası işbirliği, diyalog ve ortaklıklar yoluyla barış ve istikrarı teşvik etmeyi hedeflemektedir. GSI, güvenliği kalkınmanın bir ön koşulu olarak görmekte ve ulusal egemenliğe saygı, BM Sözleşmesi ilkelerine bağlılık, Soğuk Savaş düşüncesinin reddi ve meşru güvenlik kaygılarının göz önünde bulundurulmasını savunmaktadır. GSI, küresel barış ve güvenliği korumak için işbirliğini teşvik ederken, Çin'in küresel güvenlik gündeminde daha etkin bir rol oynamasına olanak tanımaktadır. Bu inisiyatif, özellikle Ortadoğu'da İran ile Suudi Arabistan arasındaki diplomatik yakınlaşmada önemli bir rol oynamıştır. GSI'nin başarısı, Çin'in çok kutuplu bir dünya düzeninde barış ve istikrarı sağlama konusundaki rolünü güçlendirebilir.

4. Küresel Medeniyet İnisyatifi (GCI)

Küresel Medeniyet İnisyatifi, Xi Jinping tarafından 2023 yılında gerçekleştirilen Dünya Siyasi Partiler Yüksek Düzeyli Toplantısı'nda önerilmiştir. GCI, medeniyetlerin çeşitliliğine saygı, paylaşılan insan değerleri, medeniyetlerin mirası ve yeniliği üzerinde durmakta ve kültürel alışverişi ve karşılıklı öğrenmeyi teşvik etmektedir. GCI'nin nihai amacı, paylaşılan bir geleceğe sahip küresel bir toplum oluşturmaktır.

Diğer küresel inisyatiflere paralel olarak, GCI küresel sorunların çözümünde uluslararası dayanışmayı güçlendirmeyi hedeflemekte ve kültürel işbirliği ile medeniyetler arası diyalogu teşvik etmektedir. Bu inisiyatif aracılığıyla Çin, farklı medeniyetler arasında anlayışı güçlendirerek daha uyumlu ve çok kutuplu bir dünya düzenine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Lansmanının üzerinden geçen 11 yıl boyunca, tüm tarafların ortak çabaları sayesinde KYG erevesindeki işbirliği, Çin sınırlarını aşarak küresel bir girişim haline gelmiştir. Fikirlerden eylemlere, vizyondan gerçeğe, genel bir çerçeveden somut projelere dnmştr. Medeniyetleri sadece köprüler ve tren hatları değil, fikirler ve kültürler de birleştirmiştir. Uluslararası toplum tarafından hem kamusal bir fayda hem de bir işbirliği platformu olarak memnuniyetle karşılanmış ve sağlam sonuçlar elde edilmiştir.

Somut yönleriyle değerlendirildiğinde, KYG tarihteki en büyük girişimlerden biri olarak kabul edilmektedir. 2023 itibarıyla, bu inisiyatif dünya nüfusunun üçte birini ve küresel GSYH'nin %40'ını kapsayan geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. KYG'nin kapsamı, dünya çapında birçok büyük gücün dikkatini çekmiştir. Bu geniş coğrafyada, KYG'nin yaklaşık 4 milyar insanı doğrudan etkilemesi beklenmektedir.

Coğrafi olarak incelendiğinde, KYG modern bir İpek Yolu projesi olarak hem deniz hem de kara yoluyla geniş bir alanı kapsamaktadır. Proje, Çin'in doğu kıyısından başlayarak Moğolistan, Rusya, Kuzey-Güney Asya, Avrupa, Afrika ve Latin Amerika gibi neredeyse tüm kıtaları kapsamakta ve birbirine bağlamaktadır.

- İki bin yılı aşkın bir süre önce, samimi bir dostluk arzusundan ilham alan halklar, Asya, Avrupa ve Afrika'yı birbirine bağlayan kara İpek Yolu'nu oluşturmak için bozkırlardan ve çöllerden geçerek dünya için kapsamlı bir kültürel etkileşim dönemi başlatmışlardır.
- Denize açılarak Doğu ve Batı'yı birbirine bağlayan Deniz İpek Yolu'nu oluşturmuş ve dalgalara karşı koyarak halklar arasında daha yakın bir iletişim dönemi başlatmışlardır.
- Binlerce mil ve yıl boyunca uzanan eski İpek Yolları, sadece ticaret yolu değil, aynı zamanda kültürler ve medeniyetler için buluşma noktası olmuştur. Bu yollar, insanlığın ilerlemesine büyük bir katkı sağlamıştır.
- 1980'lerde BM ve bazı lkeler, Avrasya Kara Köprüsü, İpek Yolu İnisyatifi ve diğer planları öngörmeye başlamış ve bu iletişim ve işbirliği arzusunun ortak bir yansımaları olarak değerlendirilmiştir.
- İki bin yıl sonra bugün, Çin'in çağırısı üzerine tüm eşit aktörleri bir araya geldi ve çok daha gelişmiş imkanlarla kadim medeniyetleri tekrar buluşturmuştur. Bu kuşakların ve yolların kesişiminde insanlığın hikayesi tekrar yazılmaya başlanmıştır.

Çin, beş kıtada 152 ülkeyle Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında 200'den fazla işbirliği belgesi imzaladı. KYG kapsamında:

- Sahra Altı Afrika'da 46 ülke
- Avrupa ve Orta Asya'da 35 ülke
- Doğu Asya ve Pasifik'te 25 ülke
- Latin Amerika ve Karayipler'de 21 ülke
- Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da 18 ülke ve
- Güneydoğu Asya'da 6 ülke yer almaktadır.

KYG insan-insan ilişkilerine, kültür, medeniyet ve politika entegrasyonu gibi yumuşak güç unsurlarına büyük önem vermektedir. Ancak ülkeleri fiziksel olarak birbirine bağlamak için demiryolu, köprü, baraj ve liman inşaatları gibi büyük altyapı projeleri de gerekmektedir. Bu projeler, KYG'nin en büyük yatırımlarını oluşturmaktadır. 2023 yılı itibarıyla, KYG'ye yapılan toplam yatırım 1,53 trilyon ABD dolarına ulaşmış, sadece 2022 yılında 67,8 milyar dolar yatırım gerçekleştirilmiştir. [21] 2024 yılında da KYG bu devasa yatırımlar ve geniş coğrafi kapsamı ile küresel ekonomik ve siyasi dengelerde önemli bir rol oynamaya devam etmektedir.

- *KYG, BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ile kavram, önlemler ve hedefler açısından örtüşmektedir. BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ile uyumlu olarak KYG, ekonomik, sosyal ve ekolojik çevresel gelişimin koordineli bir şekilde ilerlemesini teşvik eder. Amacı, kalkınmayı engelleyen temel nedenleri ve engelleri ortadan kaldırmak ve katılımcı ülkelerin kendi kendine sürdürülebilir kalkınmalarını desteklemektir. Bu yönüyle BM hedefleri ile tam bir uyum içerisindedir.*

KYG, insan merkezli bir yaklaşımı benimsemektedir; yoksulluğun ortadan kaldırılması, iş yaratma ve insanların refahının artırılması odak noktasıdır, böylece işbirliği faydalarının tüm bireylere ve halkın her kesimine ulaşması sağlanmaktadır. Kamu sağlığı, yoksulluğun azaltılması, afet etkilerini azaltma, yeşil kalkınma, bilim ve teknoloji, eğitim, kültür, sanat ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda daha derin işbirliğini teşvik etmektedir.

KYG, genelde düşünülenin aksine sadece ticaret yollarını değil, aynı zamanda küresel bir vizyonu da beraberinde getirmektedir. Tarihi Batı hegemonyasının tek yol olmadığının, küresel işbirlikleri ile hiçbir ülke geride bırakılmadan ortak bir kalkınmanın mümkün olduğunun altını çizmektedir. Sürdürülmek istenen Soğuk Savaş mantalitesini reddetmektedir ve Xi'nin "Dört Küresel İnisiyatifi" çerçevesinde bir anti-tez olarak değerlendirilme potansiyeline sahiptir. Bu anti-tez Batı'nın krize ve kaosa dayalı yeni dünya düzenini inşa anlayışına karşılık olarak işbirliğini ve eşitliği merkeze alan bir inisiyatiftir. Diğer bir ifadeyle, Xi, ülke ya da bölge sınırlandırması yapmadan, fakir ve zengin ülkeler arasındaki ayrımları gözetmeden eşit aktörlerin ortak kaderi için işbirliği yapmayı öngören bir vizyon geliştirmiştir. Bu vizyon, bölgesel işbirliğinden küresel işbirliğine geçişi teşvik ederek, ortak refah ve ortak güvenlik vaatlerini mümkün kılmıştır.

[21] "China Belt and Road Initiative (BRI) Investment Report 2023", *Green Finance & Development Center*, <https://greenfdc.org/china-belt-and-road-initiative-bri-investment-report-2023>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

Bu bağlamda, KYG'nin nihai hedefi, küresel bir ortak gelecek topluluğu inşa etmektir. KYG, geniş kapsamlı istişare, ortak katkı ve ortak fayda ilkelerine dayanmaktadır. Bu girişim, daha büyük bir iyilik ve ortak çıkarlar peşinde kazan-kazan işbirliğini savunmaktadır. Tüm ülkelerin eşit katılımcılar, katkı sağlayanlar, yararlananlar olduğunu vurgulamakta, ekonomik entegrasyonu, birbirine bağlı kalkınmayı ve başarıların paylaşılmasını teşvik etmektedir.

Kuşak ve Yol Girişimi Nedir?

- *Küresel refahın yoludur*
- *Barışın yoludur*
- *Açıklığın yoludur*
- *Yeniliğin yoludur*
- *Sosyal ilerlemenin yoludur*

2.3. Türkiye'nin KYG'deki Rolü

2023 yılı, Türkiye Cumhuriyeti için önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Bu yılın önemi, tek bir büyük olaydan ziyade, hükümetin seçim kampanyasıyla başlattığı ve Türkiye'nin geleceğine dair yeni bir vizyon öngören yüzyıl dönümünden kaynaklanmaktadır. Özellikle, hükümetin seçim sürecinde vurguladığı "Türkiye Yüzyılı" konsepti, ülkenin farklı sektörlerdeki ilerlemelerine yönelik bir motivasyon kaynağı haline gelmiştir. Bu bağlamda, 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılı, daha proaktif politikaların, Batı'nın güçlü devletleri, özellikle ABD, karşısında daha bağımsız bir duruşun ve modern, ileri ve çağdaş bir dönemin başlangıcı olarak tasvir edilmektedir. İlk yerli ve milli otomobil TOGG'un üretimi, İstanbul Finans Merkezi'nin açılışı, Türkiye'nin ilk astronotu Alper Gezeravcı'nın uzaya gönderilmesi ve savunma sanayisindeki hızlandırılmış gelişmeler, bu yeni yüzyıl vizyonunu destekleyen önemli gelişmeler arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin son dönemdeki dış politika gelişmeleri, Çin'in 4GI ile önemli bir uyum göstererek, iki ülke arasında uluslararası sistemde güçlü bir işbirliği potansiyelini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin "Türkiye Yüzyılı" vizyonu, yeni dış politika yaklaşımları, daha bağımsız bir dış politika izleme çabaları ve "Yeniden Asya Girişimi", Türkiye'nin küresel arenada daha etkin bir rol üstlenmeyi hedeflediğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, Türkiye ve Çin'in dış politika stratejileri arasında belirgin benzerlikler bulunmaktadır.

• Küresel Kalkınma

Türkiye'nin yeni dış politika vizyonu, kalkınma, insani diplomasi ve küresel sorunların çözümünde daha etkin bir rol üstlenmeyi hedeflemektedir. Bu vizyon, Türkiye'yi kalkınma yardımı ve insani destek alanlarında küresel bir aktör olarak konumlandırmayı amaçlamaktadır. Benzer şekilde, Çin'in Küresel Kalkınma İnişiyatifi, küresel kalkınma hedeflerine ulaşmayı ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmeyi amaçlamaktadır. Her iki ülke, kalkınma işbirliği, yoksulluğun azaltılması, gıda güvenliği ve iklim değişikliği gibi alanlarda işbirliği yaparak küresel ölçekte olumlu sonuçlar elde edebilir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin inisiyatiflerdeki rolü yalnızca bir köprü görevi görmekle sınırlı değildir. Geçmişte Batı tarafından bir köprü olma rolüne indirgenen Türkiye, artık çok daha aktif ve kapsayıcı bir rol üstlenmektedir. Çin ise Türkiye'yi yalnızca bir köprü olarak değil, aynı zamanda önemli bir yatırım ve lojistik merkezi, ayrıca önemli bir bölgesel güç olarak değerlendirmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, KYG kapsamında yapılan yatırımlar hakkında, "Türkiye'ye yapacağınız yatırım, sadece 82 milyonluk genç ve dinamik nüfusu ile dünyanın 16. büyük ekonomisine yapılmış bir yatırım değil, aynı zamanda ülkemizin hinterlandında bulunan 1,6 milyarlık nüfusa ve 24 trilyon dolarlık gayri safi milli hasılaya yapılan bir yatırımdır. Hepsinden önemlisi, Türkiye'ye yapılan yatırım, KYG ve hepimiz için yeni bir gelecek oluşturma rüyamıza yapılan bir yatırımdır" ifadeleriyle bu görüşü desteklemiştir.[22]

Finansal Entegrasyon

Finansal entegrasyon, Türk-Çin ilişkileri için önemli işbirliği alanlarından biridir. KYG çerçevesinde, finansal entegrasyonun temel hedefi, uluslararası finansal sistemde ABD dolarının egemenliğini azaltarak yerel para birimlerinin küreselleşmesini teşvik etmek ve yerel para birimlerinde finansal anlaşmaları desteklemektir. Bu bağlamda, birçok KYG, Çin Yuanı (RMB) veya partner ülkelerin yerel para birimleri kullanılarak finanse edilmektedir. Çin, bu entegrasyon çabalarıyla yalnızca kendi ekonomisini desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda Kuşak ve Yol ülkelerinin ekonomik büyümesini de teşvik ederek küresel ekonomik sistemi genişletmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye'nin Washington Konsensüsü'nden Beijing Konsensüsü'ne kayma eğilimi ve kendi kalkınma modelini oluşturma isteği, Çin ile finansal işbirliğine yönelme arzusunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin İstanbul'da bir finans merkezi kurma hedefi bu süreçte kilit bir rol oynayabilir. İstanbul Finans Merkezi'nin kurulması, Türkiye'nin uluslararası finansal piyasalardaki rolünü artırabilir ve Çin'in dijital para birimi e-CNY'nin küreselleşmesine katkıda bulunabilir. Türkiye, ayrıca BRICS'e katılma isteğini de bu stratejik finansal entegrasyon hedeflerinin bir parçası olarak görmektedir.

Çin'in Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) ve BRICS Yeni Kalkınma Bankası gibi finansal kurumlar aracılığıyla bölgesel ve küresel finansal entegrasyonu teşvik etme çabaları, Türkiye'nin bu yeni küresel finansal yapı içinde daha güçlü bir konuma ulaşmasına katkıda bulunabilir. Bu strateji, Türkiye'nin finansal entegrasyon ve küresel ekonomik dinamiklerdeki rolünü güçlendirirken, aynı zamanda Çin ile ilişkilerini pekiştirerek karşılıklı ekonomik faydalar sağlayacaktır.

Türkiye'nin son dönemde daha bağımsız bir dış politika izleme yönelimi, ulusal çıkarlar ve çok taraflı diplomasiye odaklanmayı yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, Çin'in Küresel Güvenlik İnisiyatifi ile benzerlik göstermektedir; bu inisiyatif, küresel güvenlik sorunlarının çözümünde çok taraflı işbirliğini ve ulusal egemenliğe saygıyı ön plana çıkarmaktadır. Türkiye ile Çin arasında güçlendirilecek bir güvenlik işbirliği, uluslararası sistemdeki mevcut güç dinamiklerini etkileyebilecek potansiyele sahiptir.

[22] "Erdogan: Türkiye, China share a vision for future", *The Republic of Türkiye Directorate of Communications*, https://www.iletisim.gov.tr/english/cumhurbaskanimizin_kaleminden/detay/erdogan-turkey-china-share-a-vision-for-future-global-times, (Erişim Tarihi: 28.08.2024).

"Yeniden Asya Girişimi", Türkiye'nin Asya ile tarihsel ve kültürel bağlarını canlandırmayı ve Asya'nın yükselen ekonomik gücüyle ilişkilerini derinleştirmeyi hedeflemektedir. Bu girişim, Çin'in Küresel Medeniyet İnisiyatifi ile uyum içindedir; bu inisiyatif, kültürlerarası diyalogu, kültürel alışverişi ve karşılıklı öğrenmeyi teşvik etmektedir. "Yeniden Asya Girişimi", Küresel Medeniyet İnisiyatifi ile işbirliği yaparak, Asya'nın kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini uluslararası arenada daha güçlü bir Şekilde temsil etme potansiyeline sahiptir.

Türkiye ile Çin arasındaki ilişkiler, KYG'nin kesintisiz ticaret ve altyapı bağlantıları hedefleri doğrultusunda önemli bir ivme kazanmıştır. Türkiye, 4 Aralık 2020 tarihinde İstanbul'dan Çin'e Marmaray ve Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu hattını kullanarak bir ihracat tren hizmeti başlatan ilk ülke olmuştur. Bu gelişme, Türkiye'nin KYG çerçevesindeki stratejik konumunu ve rolünü pekiştirmiştir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "Ortak Gelecek Vizyonu Paylaşan İki lke" başlıklı makalesinde, Orta Koridor işbirliğinin önemi açıkça vurgulanmaktadır. Erdoğan, Türkiye'nin önclğinde geliştirilen Orta Koridor girişimini KYG'nin kalbi olarak nitelendirmiştir.

Orta Koridor, Trans-Sibirya Demiryolu'na göre 2.000 km daha kısa ve iklim koşulları açısından daha elverişli bir güzergâh sunmaktadır. Bu rota, Çin'den Avrupa'ya taşımacılık için daha hızlı bir alternatif sağlamakta ve deniz yoluna kıyasla seyahat süresini üçte bir oranında azaltmaktadır. Türkiye'nin limanları, bu koridor aracılığıyla Asya'dan Kuzey Afrika ve Güney Avrupa'ya mal taşımaya uygun kapasiteye sahiptir. Bu bağlamda, Orta Koridor'un Hazar geçiş noktasında Çin'in KYG'de daha etkin bir rol oynaması, KYG ve Orta Koridor entegrasyonunun başarısı için büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca, Türkiye'nin İskenderun, Mersin, İzmir ve Bandırma gibi güçlü liman altyapısı, KYG'nin genişlemesine önemli katkılarda bulunabilir. Türkiye, hava kargo kapasitesini artırmayı ve İstanbul Havalimanı'nı küresel bir hava kargo merkezi haline getirmeyi hedeflemektedir. Bunun yanı sıra, Edirne-Kars hızlı tren projeleri gibi ve diğer altyapı gelişmeleri, Orta Koridor'un etkinliğini daha da artıracaktır.

KYG kapsamında, Türkiye'nin lojistik kapasitesi ve stratejik konumu, bölgesel ve küresel ticaret ağlarının güçlendirilmesine önemli ölçüde katkı sağlayabilir. Türkiye'nin tarihsel ve coğrafi avantajları, Çin ile işbirliğini derinleştirme ve küresel ekonomik bağlantıları artırma potansiyeline sahiptir.

Belli başlı ülkeler, küresel düzende güçlerini korumak adına bazı bölgelerde krizler yaratmak için provokatif eylemlere başvurmakta ve bu durum, bölgesel barış ve istikrarı bozma yönündeki müdahaleleri beraberinde getirmektedir. Bu tür müdahaleler, sadece Türkiye ve Çin'in değil, birçok devletin dikkatini çekmeye başlamıştır. Bu gelişmelerden rahatsız olan devletler, dış politika yaklaşımlarını bu yeni değişimlere karşı revize etmeye başlamışlardır. Türkiye, bu değişimlere karşı tutumunu, farklı milli değerler ve kültürlere sayėı göstererek ortak bir gelişim hedefleyen platformlara yönelmek olarak belirlemiştir. Özellikle, ABD'nin Yunanistan ve Suriye gibi Türkiye'nin komşu ülkelerinde yarattığı bölgesel gerginlikler, Türkiye'yi daha dengeli ve çok boyutlu bir politika izlemeye itmiştir.

Hem hükümet hem de halk tarafından anti-emperyalist politika ve değerlerin önemi vurgulanmıştır, başta Rusya ve Çin olmak üzere farklı ülkelerle işbirliği fırsatları daha fazla değerlendirilmeye başlanmıştır. Son dönemde Türkiye'nin dış politikasında Rusya'nın yanı sıra Çin gibi güçlü bir Asya ülkesiyle işbirliği yapma isteği, Türkiye'nin yüzünü Batı'dan Doğu'ya çevirme eğiliminin en önemli göstergelerinden biridir.

“Türkiye ve Çin, 21. yüzyılda Batılı ülkelerle arasındaki kalkınma farkını kapatmayı hedefleyen ülkelerdir. Başka bir ifadeyle, ülkelerimizin bu yüzyılda dünyada hak ettiği yeri alması, Çin için 'Çin Rüyası', biz Türkler için ise 'Türk Rüyası'dır. Nasıl ki Çin'in, 2021 yılında Çin Komünist Partisi'nin kuruluşunun 100. yılı ve 2049 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılı için belirlediği kalkınma hedefleri varsa, Türkiye'nin de 2023 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılı ve 2053 yılı için kendi hedefleri bulunmaktadır. Ülkelerimizi refah toplumlarına dönüştürme yönündeki bu hedefler, Türkiye ile Çin'in geleceğe dair paylaştığı ortak bir vizyonu daha temsil etmektedir.”

(Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan)

Bu açılardan değerlendirildiğinde, Türkiye'nin yeni dış politika vizyonu, Çin'in Dört Küresel İnisiyatif ile belirlediği hedeflere oldukça paralel bir çizgide ilerlemektedir. Bu inisiyatiflerden en bilineni olan KYG, geçmişte Türk-Çin uyumunun en somut örneklerinden biri olan kadim İpek Yolu'nu yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır. Özellikle iki ülkenin üyesi olduğu bölgesel platformlar, ikili ilişkilerin küresel güvenlik, kalkınma ve medeniyet girişimi çerçevesinde çok boyutlu bir hale gelmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye-Çin ilişkilerinde herhangi bir sorun bulunmamakta ve bu durum, ilişkilerin gelişimi için son derece elverişli bir ortam yaratmaktadır. Bu uygunluk, yalnızca ikili ilişkilerde değil, aynı zamanda küresel krizlerin çözüm süreçlerinde de kendini göstermektedir. Örneğin, son yıllarda yaşanan Rusya-Ukrayna krizinde hem Çin hem de Türkiye, diğer ülkelerin aksine herhangi bir tarafı desteklemeden, objektif ve barışçıl yöntemlerle krizin çözümü için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Türkiye'nin öncülüğünde imzalanan Tahıl Koridoru Anlaşması, hem Rusya-Ukrayna krizinin çözümüne yönelik müzakerelere zemin hazırlamış hem de krizin küresel boyutta yaratabileceği insani ve maddi zararları en aza indirmiştir.

Çin ve Türkiye'nin küresel krizlerin çözümünde benzer tutumlar sergilediği bir diğer güncel örnek ise Filistin-İsrail krizidir. Özellikle krizin tırmandığı 7 Ekim 2023 tarihinden itibaren her iki ülke de krizin taraflarına farklı zamanlarda barışçıl çözüm önerileri sunmuştur. Çin, 23 Temmuz 2024 tarihinde aralarında El-Fetih ve Hamas'ın da bulunduğu 14 Filistinli grubu bir araya getirerek Pekin Deklarasyonu'nun imzalanmasına öncülük etmiş ve bu sayede bir başka krizin çözümüne katkıda bulunmuştur. Bu ve benzeri krizler, Türk-Çin işbirliğinin küresel dinamiklere olası olumlu etkilerini gün yüzüne çıkarmış ve iki ülkeyi daha fazla işbirliği yapmaya teşvik etmiştir.

Türkiye'nin özellikle Afrika, Orta Doğu, Kafkaslar ve Balkanlar'daki etkisi, bu bölgelerde ABD'nin olası istikrarsızlaştırma politikalarını bertaraf etmek ve bölgesel istikrarı korumak açısından Çin için de büyük önem taşımaktadır. Özellikle Orta Doğu bağlamında Türkiye, bölge ile tarihsel ve değer temelli derin işbirliklerine ve deneyimlere sahiptir. Türkiye'nin Katar, Mısır, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi bölge ülkeleri ile olan derin bağları ve deneyimleri, Çin için de güçlü bir işbirliği potansiyeli oluşturmaktadır. Çin'in İran-Suudi Arabistan krizinin çözümündeki arabuluculuğu, Filistin-İsrail krizi ve Kızıldeniz krizine çözüm bulma çabalarıyla devam etmekte; bu süreçte Türkiye gibi bölgesel olarak güçlü ülkelerin sahip olduğu diplomasi altyapısı, Çin için stratejik bir avantaj sağlamaktadır. Dolayısıyla, Türkiye-Çin ilişkileri, ikili ilişkilerin ötesinde İslam dünyası ve Üçüncü Dünya'nın geleceği açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Çin ve Türkiye'nin özellikle 2013 yılından beri ikili ilişkilerine verdiği önem gün geçtikçe daha büyük potansiyeller ortaya çıkarmaktadır. Xi Jinping tarafından açıklanan Dört Küresel İnisiyatif'in Türkiye'nin özellikle son dönemdeki dış politika anlayışı ile önemli örtüşmeler içermesi ikili ilişkilerin yakın gelecekte daha da derinleşeceğinin en önemli sinyalidir. "Türkiye Yüzyılı", "Türk Dünyası Yüzyılı" ve "Çin Rüyasının" örtüşen hayalleri, iki ülkeyi de yarının diplomasisini şekillendirmede çok önemli bir pozisyona getirmektedir. Tüm bu inisiyatiflerin hayata geçirilebilmesi ve insanlık için eşitlerin kalkınmasını desteklemesi için ise bölgesel güvenlik ve istikrar en önemli unsurdur. Dolayısıyla Türkiye-Çin ilişkilerinin artık sadece iktisadi ilişkiler çerçevesinde değil, küresel güvenlikte ön alıcı kriz politikalarında işbirlikleri, Orta Doğu ve Afrika gibi bölgelerde istikrarın sağlanması ve güneşin tekrar doğudan doğması için de kritik bir öneme gelmiş görülmektedir. Bu kapsamda son dönem Türk-Çin ilişkilerindeki gelişimlerin iki ülkenin de dış politikasını çok yönlülüğe, çok boyutluluğa ve dengeye dayalı bir politikaya dönüştürerek güçlendirmeye devam edeceği öngörülmektedir.

2.4. Türkiye ve Çin'in Orta Koridor İşbirliği

2013 yılında Çin tarafından başlatılan ve tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırarak Pekin'den Londra'ya kadar kesintisiz bir ticaret yolu oluşturmayı amaçlayan KYG aynı yıl Türkiye'nin desteğini kazanmıştır. Çin, bu projeye dahil olan ülkelerde gerekli altyapıyı oluşturmak için finansal ve teknik destek sağlamaya başlamıştır. KYG, iki ana bileşenden oluşmaktadır: kara ve demiryolu ağına dayanan İpek Yolu Ekonomik Kuşakı ve deniz yolunu kapsayan 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu Türkiye, Orta Koridor Girişimi ile projeye destek vererek, bu girişimin ayrılmaz bir parçası olma yolunu seçmiştir. Orta Koridor, Türkiye'den başlayarak demiryoluyla Gürcistan ve Azerbaycan'a, ardından Hazar Denizi'ni aşarak Türkmenistan ve Kazakistan üzerinden Çin'e uzanmaktadır. Bakü-Tiflis-Kars demiryolu, Yavuz Sultan Selim ve Osman Gazi köprüleri, Marmaray ve Avrasya tünelleri, 1915 Çanakkale Köprüsü, Türkiye içinde yapılan bölünmüş yollar, otopanlar, hızlı tren hatları, lojistik üsler ve iletişim altyapıları da Orta Koridor Projesi kapsamında gerçekleştirilen önemli altyapı yatırımları arasında yer almaktadır.[23]

[23] "Kuşak-Yol Projesi Çerçevesinde Türkiye-Çin İlişkileri", AA, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/kusak-yol-projesi-cercevesinde-turkiye-cin-iliskileri/1538112>. (Erişim Tarihi: 25.08.2024)

KYG ile 234 demiryolu merkezi ve bu merkezlerle bağlantılı Avrasya Kara Köprüleri ile Deniz İpek Yolu güzergâhında yer alan yaklaşık 600.000 gemiye hizmet verecek 2.378 liman inşa edilmesi planlanmaktadır. Bu güzergâhta küresel tedarik zincirine yönelik altyapının geliştirilmesi ve bölgesel işbirliği stratejilerinin oluşturulması gerekmektedir. Pekin ve Londra'yı birbirine bağlayacak demiryolu hattının orta kuşağında yer alan ve 30 Ekim 2017'de açılan Bakü-Tiflis-Kars demiryolu ile 29 Ekim 2013'te açılan Marmaray Tüp Geçidi projenin önemli halkalarıdır. Bu proje sayesinde Türkiye, Çin'de daha fazla yatırım yapma imkânı elde edecek, istihdam ve ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır.[24] Türkiye'nin stratejik coğrafi konumunu altyapı yatırımlarıyla desteklemesi, KYG'nin gerçekleşmesine katkı sağlayarak, bu projeden elde edilecek ekonomik fırsatlardan en yüksek düzeyde faydalanmasına olanak tanıyacaktır. Tarih boyunca ticaret yollarının geçtiği şehir ve ülkelerin hem maddi hem de kültürel kazanımlar elde ettiği bilinmektedir.

Günümüzde, Çin'den Avrupa'ya gönderilen 10 milyon konteynırın %96'sı deniz yoluyla, %4'ü ise Kuzey Koridoru olarak bilinen Trans-Sibiryaya demiryolu hattı üzerinden taşınmaktadır. Orta Koridor, Kuzey Koridoru'na kıyasla 2.000 kilometre daha kısa, maliyet açısından daha avantajlı ve iklim koşulları bakımından daha elverişlidir. Bu sayede, deniz yoluna kıyasla taşımacılık süresini üçte bir oranında azaltarak ürünlerin hedef noktalarına 15 gün daha erken ulaşmasını sağlayacaktır. Türkiye, 1915 Çanakkale Köprüsü, 3 Katlı Tüp Geçit Projesi, Filyos, Çandarlı ve Mersin limanlarının inşası ile Edirne-Kars hızlı tren ve bağlantılı demiryolu projelerini, 2015 yılında Çin ile imzaladığı mutabakat çerçevesinde sürdürerek, uzun zamandır coğrafya kitaplarında öğretilen ancak tam anlamıyla değerlendirilemeyen coğrafi konum avantajını fırsata çevirmeye çalışmaktadır.

Ayrıca Türkiye'nin dış ticaret verileri incelendiğinde, Türkiye ile Asya ülkeleri arasındaki ticaretin yetersiz ve maliyetli olduğu görülmektedir. KYG işbirlikleri hayata geçtiğinde, Türkiye, Batı, Orta ve Güney Asya pazarlarına daha kolay ulaşabilecek ve hammaddeleri daha uygun maliyetlerle temin edebilecektir. Lojistik, Ar-Ge, üretim ve dağıtım alanlarında yapılacak verimli çalışmalar sonucunda, KYG ile Türkiye'nin ihracatının %15 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, proje güzergâhındaki ülkelerde sanayinin gelişeceği, uzmanlaşmanın artacağı ve pazar paylarının genişleyeceği öngörülmektedir.

KYG çerçevesinde Çin, Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri ile güzergâh üzerindeki diğer ülkeler arasında ulaştırma, enerji, ticaret, kültür ve turizm alanlarında işbirliğini artıracak ve yabancı sermayeyi teşvik edecektir. Çin, Rusya ile Kuzey Koridoru, İran ile Güney Koridoru ve Türkiye ile Orta Asya'yı bağlayan Orta Koridor'u oluşturarak bu işbirliğini daha da pekiştirmeyi hedeflemektedir. Orta Koridor, Türkiye-Gürcistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve Afganistan transit ulaştırma koridorunu da kapsayarak ticari ilişkileri geliştirecektir.[25]

[24] Nur Jale Ece, "Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri Açısından Önemi", *Mersin Üniversitesi Denizcilik ve Lojistik Araştırmaları Dergisi*, 2023, 5(1) ss. 38-56. <https://doi.org/10.54410/denlojad.1297932>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

[25] Zhangxu Ye, "Kuşak ve Yol Girişimi Bağlamında Çin ve Doğu Akdeniz Ülkeleri Arasında İşbirliği: Güncel Durum, Fırsatlar ve Zorluklar", *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 2023, 4(2), s. 66.

2.5. Türkiye'deki Kuşak ve Yol Girişimi Yatırımları

Türkiye, küresel ölçekte en büyük 17. ekonomi olarak sıralanmakta olup[26], Çin yatırımları için giderek daha önemli bir destinasyon haline gelmiştir. Orta Doğu, Orta Asya ve Kuzey Afrika'ya açılan bir kapı olarak stratejik konumu nedeniyle Türkiye, özellikle kara, deniz ve hava ulaşım güzergâhları açısından KYG'de kritik bir konumda bulunmaktadır. KYG çerçevesinde, demiryolu altyapısının geliştirilmesi, limanların kullanımı ve karayolu bağlantılarının iyileştirilmesine odaklanan çeşitli anlaşmalar Çin ve Türkiye arasında imzalanmıştır.

Çin ve Türkiye arasındaki önemli adımlar, “Yeni İpek Yolu Bağlantısı İçin Ortak Çalışma Grubu Kurulması”na yönelik bir MoU, “Demiryolu İşbirliği Anlaşması” ve “Ulaştırma Altyapısı ve Denizcilik İşbirliği” konularında MoU gibi önemli anlaşmaları içermektedir. 2010 yılında, iki ülke ilişkilerini “Stratejik İşbirliği” düzeyine çıkararak, gelecekteki işbirliği için uzun vadeli ve yapıcı bir vizyon yansıtmışlardır. “21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu” girişimi kapsamında Çinli şirketler 2015 yılından bu yana Türk limanlarına yatırım yapmaktadır. Bu bağlamda, Kumport, Çandarlı ve Mersin limanları, Çin'in büyük ilgisini çekmiştir.

Türkiye'nin perspektifinden bakıldığında KYG, ülkenin iç ulaşım ve lojistik altyapısının iyileştirilmesi gibi önemli avantajlar sunmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin dış ulaşım ağlarını güçlendirerek verimliliklerini artırmayı ve dolayısıyla ülkenin ihracat potansiyelini yükseltmeyi vaat etmektedir.

Türkiye, Modern İpek Yolu projesi kapsamında büyük ölçekli altyapı yatırımlarını çekmesiyle önemli bir konuma sahiptir. Türkiye, koridor projeleri arasında “Orta Koridor” üzerinde yer almakta olup, bu projedeki çalışmalar hâlen devam etmekte ve 2049 yılına kadar tamamlanması hedeflenmektedir. Türkiye'yi ilgilendiren proje unsurları arasında hem uluslararası hem de ulusal çabalar bulunmaktadır; bunlar arasında TRACECA Projesi, Pan-Avrupa Ulaştırma Koridorları, Trans-Avrupa Ulaştırma Ağı, Karadeniz Ekonomik Ağı, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ağı, TEM Projesi, TER Projesi, Asya Karayolu, Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı ve Marmaray projeleridir.

Resmi adıyla Trans-Hazar Doğu-Batı-Orta Koridor Girişimi olarak bilinen Orta Koridor Projesi, Gürcistan, Azerbaycan ve Hazar Denizi üzerinden geçerek Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan üzerinden Çin'e ulaşan demir yolu ve kara yolu güzergâhlarını kapsamaktadır. Bu Hazar transit koridoru boyunca çok modlu taşımacılığı kolaylaştıran önemli limanlar arasında Azerbaycan'da Bakü/Alat, Kazakistan'da Aktau/Kuryk ve Türkmenistan'da Türkmenbaşı limanları yer almaktadır. Rota üzerindeki ülkelerin yanı sıra, Orta Koridor girişimi Afganistan ve Tacikistan'dan da destek almaktadır.

KYG ve Orta Koridor İnisiyatif (MCI) bölgeler arası ekonomik işbirliğini ve piyasa entegrasyonunu teşvik etmek açısından büyük öneme sahiptir. Bu girişimler, hem KYG hem de Orta Koridor Projesi çerçevelerinde belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesinde itici güç olma potansiyeline sahiptir.

[26] “The World Bank in Türkiye”, *World Bank*, <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024)

Altyapı açısından, ortak anlayış ve kararlılık sayesinde Avrasya Tüneli, Marmaray (dünyanın ilk denizaltı demiryolu), Yavuz Sultan Selim Köprüsü (Boğaz’daki üçüncü köprü), İstanbul Havalimanı ve 1915 Çanakkale Köprüsü gibi birçok projenin tamamlanması sağlanmıştır.

2.5.1. Limanlar ve Deniz Yolları: Kumport Konteyner Limanı

Kumport, Türkiye’nin üçüncü büyük konteyner terminali olup, kuzeybatı Marmara Denizi boyunca Ambarlı Liman Bölgesi’nde yer almaktadır. İstanbul’un Avrupa yakasında, Boğaz’a yaklaşık 35 kilometre mesafede konumlanmış olup, Karadeniz bölgesine önemli bir erişim noktası olarak hizmet vermektedir.

Deniz İpek Yolu, projesiyle ilgili olarak, 2015 yılında Cosco Pacific liderliğindeki bir Çinli şirketler konsorsiyumu, Kumport’un %65 hissesini 940 milyon dolar karşılığında satın almıştır.[27] Takip eden yıllarda, limanın kapasitesi ek yatırımlar ile daha da artırılmıştır. Bugün, Kumport, Türkiye’nin lojistik altyapısının önemli bir bileşeni olup, KYG’de de önemli bir rol oynamaktadır. Liman, Pire, Hayfa ve İskenderun’daki Çin liman projelerini kapsayan daha geniş bir ağın parçası olarak Ege ve Akdeniz bölgelerine entegre edilmiştir.

2.5.2. Demiryolu Bağlantıları

Demiryolu bağlantıları ve yüksek hızlı tren hatları, birçok KYG projesinin merkezinde yer almaktadır. KYG çerçevesinde Türkiye ile Çin arasında demiryolu bağlantıları alanında işbirliğinin güçlendirilmesinin, Türkiye’nin demiryolu altyapısını geliştirmesi beklenmektedir. Limanları demiryolu ağına bağlayarak ve ülkenin dış demiryolu bağlantılarının hem nicelik hem de nitelik açısından iyileştirilmesiyle, bu işbirliği Türkiye’nin ihracat potansiyelini artıracaktır. 2015 yılında Türkiye ve Çin, 2017 yılında yürürlüğe giren ve bu sektörde işbirliği için sağlam bir temel sağlayan bir “Demiryolu Anlaşması” imzalamıştır.

• Edirne-Kars Yüksek Hızlı Demiryolu

Maliyeti 30 milyar dolar olarak tahmin edilen Edirne-Kars yüksek hızlı demiryolu projesi, Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattını Avrupa’ya bağlamayı ve böylece bölgesel bağlantıyı artırmayı hedeflemektedir. Ancak, Türkiye ve Çin arasındaki müzakereler hâlâ devam ettiği için projenin uygulanması beklemede kalmaktadır.

• İstanbul-Ankara Yüksek Hızlı Demiryolu Hattı

2014 yılında Çin’den 750 milyon dolarlık finansman ile tamamlanan İstanbul-Ankara yüksek hızlı demiryolu, Çin’in KYG’yi test etmede önemli bir rol oynamıştır. [28] Başlangıçta Avrupa Yatırım Bankası tarafından finanse edilmesine rağmen, bu demiryolu artık Türkiye’nin Orta Koridor planının kilit bir bileşeni haline gelmiştir ve Batı-Doğu bağlantısını ve Kafkasya ile Orta Asya ile entegrasyonu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Hat 533 km uzunluğundadır ve yüksek hızlı trenler saatte 250 km hıza kadar çıkabilmektedir. Bu demiryolu projesi, bir Çin şirketi tarafından yurtdışında gerçekleştirilen ilk yüksek hızlı demiryolu girişimi olma özelliğini taşımaktadır.[29]

[27] “Çin’i Anlamak, Çin ile İş Yapmak, Konulu Bir Konferans Düzenledi”, *TÜSİAD*, <https://tusiad.org/tr/basin-bultenleri/item/8595-tusiad-cin-i-anlamak-cin-ile-is-yapmak-konulu-bir-konferans-duzenledi>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024)

[28] “The Belt and Road Initiative and the Middle Corridor: Complementarity or Competition?”, *Insight Turkey*, <https://www.insightturkey.com/articles/the-belt-and-road-initiative-and-the-middle-corridor-complementarity-or-competition>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024)

[29] A.g.e.

- **Marmaray**

Marmaray, İstanbul'daki demiryolu ağlarını Avrupa ve Asya yakalarında Boğaz'ın altından geçen bir sualtı tüneli aracılığıyla birleştiren bir demiryolu projesidir. 6 Kasım 2019 tarihinde, Çin'den Avrupa'ya seyahat eden ilk yük treni olan Çin Ekspres Demiryolu, Xi'an ile Çek Cumhuriyeti arasındaki yolculuğunu tamamladı. Çin'den ayrıldıktan sonra rota Kazakistan, Azerbaycan, Gürcistan, Türkiye, Bulgaristan, Sırbistan, Macaristan, Slovakya ve Çek Cumhuriyeti'nden geçti. Türkiye'ye girdikten sonra Çin Ekspresi Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattını kullandı. Kars'tan, Erzurum, Erzincan, Sivas, Kayseri ve Kırıkkale üzerinden Ankara'ya ulaştı. Ankara'dan Eskişehir ve Kocaeli'nden geçerek İstanbul'a vardı. İstanbul'da tren, Marmaray hattını kullanarak Halkalı üzerinden Çerkezköy demiryolu hattına bağlandı ve nihayetinde Avrupa'ya açılan Kapıkule'ye ulaştı.[30] Marmaray hattı, Türkiye'den Avrupa'ya demiryolu bağlantısının ilk aşaması olarak tanınmaktadır.

Marmaray hattı, KYG kapsamında önemli bir "ihracat tüneli" olarak ortaya çıkmış ve Asya ile Avrupa arasında demiryolu yük taşımacılığına yapılan yatırımları artırmıştır. Marmaray hattı olmadan, İstanbul'un Asya yakasına demiryolu ile gelen yüklerin Avrupa yakasına deniz veya kara yoluyla aktarılması gerekecekti. Artık doğrudan demiryolu bağlantısı, malların Asya'dan Avrupa'ya kesintisiz taşınmasına olanak tanıyarak ek taşıma maliyetlerini ve gecikmeleri azaltmaktadır. Sonuç olarak, uygun maliyetli demiryolu lojistiğine olanak sağlayan Marmaray hattı, hava, deniz ve karayolu taşımacılığına göre fiyat avantajı sunarak Türkiye'nin rekabet gücünü arttırmaktadır.

2.5.3. Yol Bağlantıları

2017 yılında, Türkiye ve Çin, iki ülke arasında kara taşımacılığı işbirliğini ilerletmek amacıyla "Uluslararası Karayolu ile Yük ve Yolcu Taşımacılığı Anlaşması"nı imzalamışlardır.[31] Türkiye, anlaşmayı 2021 yılında onaylamıştır. Anlaşma kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti, ülkeleri arasında kara yolu yük ve yolcu taşımacılığını, ayrıca kendi toprakları üzerinden üçüncü ülkelere yönelik transit taşımacılığı artırma konusunda anlaşmaya varmışlardır. Bu anlaşmanın, iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişimine katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

3. Türkiye-Çin İlişkilerinde Yeni Fırsatlar

Çin, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinden biri olarak, küresel sistemin kritik meselelerinde etkili olan beş ülkeden biridir. Çin'in bu statüsü, Türkiye-Çin ilişkileri açısından önemli bir fırsat ve işbirliği alanı teşkil edebilir. Çin'in stratejik çıkar alanında yer alan Ortadoğu ve Avrupa gibi iki kritik bölgeye yakın konumu sayesinde, Türkiye, Çin ile ilişkilerini daha da genişletme ve derinleştirme potansiyeline sahiptir. Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti, KYG çerçevesinde; başta ulaştırma, enerji, ticaret, kültür ve turizm olmak üzere, çok taraflı kurum ve kuruluşlarla işbirliğini artırma yolunda ilerleyebilme potansiyeline sahiptir.[32]

[30] Ömer Özkan, ve İsmail Cem Ay. "Marmaray Hattı'nın Bir Kuşak Bir Yol Kapsamında Değerlendirilmesi", *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 2020, 15(60), ss. 353-362.

[31] "Economic Relations Between Turkey And China", *TÜSİAD*, <https://124.im/yhHTz>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024)

[32]Sefa Çatal, "Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin Türkiye'nin Ekonomi Güvenliğine Etkileri" *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, Özel Sayı (101), 2019, ss. 101-124.

Her ne kadar Türkiye ve Çin'in ekonomik kalkınma modelleri farklı olsa da her iki ülke de öncelikle kendi bölgelerinde, ardından küresel ölçekte ekonomik etkilerini genişletmeyi hedeflemektedir. Çin, bu doğrultuda yeni bir ekonomik kalkınma stratejisi uygulamaktadır. Nüfus, coğrafi konum, siyasi yapı ve sosyo-kültürel yapıları birbirinden farklı olan bu iki ülke, ekonomik kalkınma temelli bir işbirliği zemininde buluşabilirler. Bu bağlamda, mevcut ekonomik ilişkiler temelinde yeni kurumsal düzenlemeler yapılmalıdır. Bahsi geçen düzenlemelerin başında ticaret açığını azaltmak, doğrudan yabancı yatırımları artırmak ve yüksek teknoloji ürünlerine dayalı araştırma-geliştirme faaliyetlerini yürütmek yer almalıdır.[33]

Tarihsel İpek Yolu üzerinde stratejik bir merkez olan Türkiye, Çin'in başlattığı KYG ile kendi gelişim stratejilerini birleştirerek daha etkin bir entegrasyon süreci yaşayabilir ve sunulan fırsatlardan yararlanabilir. KYG kapsamında, Türkiye'nin yararlanabileceği potansiyeller arasında, ülkeler arası politika koordinasyonu, altyapı bağlantılarının geliştirilmesi, engelsiz ticaret, finansal entegrasyon ve insani etkileşimlerin artırılması yer almaktadır. Türkiye, projenin kapsadığı geniş coğrafyada sosyal ve kültürel farklılıkların minimize edilmesi noktasında kilit bir rol oynamaktadır. Avrupa Birliği üyelik müzakereleri ve NATO üyeliği açısından Türkiye, Balkanlar ve Avrupa Birliği hinterlandında etkin bir konumda bulunurken, Orta Asya ve Kafkaslar'daki sosyo-kültürel etkisi göz önüne alındığında, proje için sosyal ve kültürel bir kesişim noktası oluşturmaktadır. Türkiye'nin Asya kıtası ile olan ticaret oranları göz önüne alındığında, bu proje, bölge ile olan ticaret hacmini artırmak açısından önemli bir yere sahiptir. Proje sayesinde enerji, ulaştırma, iletişim ve ticaret alanlarındaki altyapı ve bağlantı ağları, kıtaları bir araya getirerek Asya'nın merkezinde ticareti teşvik edici bir rol oynayacaktır.[34]

Ulaştırma alanında, Türkiye, 2023 yılında 10.000 km Yüksek Hızlı Tren hattı ve 4.000 km konvansiyonel hat oluşturarak toplam demiryolu ağını 29.940 km'ye, 2035 yılına kadar ise 11.840 km Yüksek Hızlı Tren ve 4.480 km konvansiyonel hat oluşturarak toplam demiryolu ağını 28.376 km'ye çıkarmayı hedeflemektedir. 2023 yılı için hedeflenen karayolu uzunluğu ise 8.000 km'dir. Ayrıca Türkiye, en az bir limanını dünyanın en büyük on limanı arasına sokmayı amaçlamaktadır.[35]

Türkiye'nin 10.000 km'lik Yüksek Hızlı Tren hattı projesinin önemli bir ayağını oluşturan Edirne-Kars hızlı tren hattı Çin'den yola çıkarak Marmaray'ı kullanıp Avrupa'ya geçecek olan ilk yük treni China Railway Express, Kars üzerinden Türkiye'ye giriş yapmıştır. Treni 6 Kasım 2019'da Ankara'ya ulaştırmıştır.[36]

Türkiye'nin 2023 hedeflerinden biri olan bir limanın dünyanın en büyük on limanı arasına girmesi amacı doğrultusunda, İpek Yolu'nu denizden yeniden canlandırmayı hedefleyen Çin Halk Cumhuriyeti ile işbirliği yapılabilir. Kuzey Ege Denizi'nde inşa edilmesi planlanan Çandarlı Limanı, bu hedef doğrultusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Büyük yatırım gerektiren Çandarlı Limanı'nın, 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu kapsamına alınması durumunda, gerekli finansman Çin Halk Cumhuriyeti tarafından sağlanabilir.

[33] A.g.e.

[34] A.g.e.

[35] A.g.e.

[36]“Tarihi Tren, Çin'den Yola Çıktı, Türkiye'ye Ulaştı”, *Utikad*, <https://www.utikad.org.tr/Detay/Sektor-Haberleri/26598/tarihi-tren-cin-den-yola-cikti-turkiye-ye-ulasti>, (Erişim Tarihi: 28.08.2024).

Enerji alanında dışa bağımlılığı yüksek olan Türkiye, OECD ülkeleri arasında son 15 yılda enerji talebinin en hızlı arttığı ülke konumuna gelmiştir. Ülkenin toplam enerji talebinin ancak yaklaşık %26'sı yerli kaynaklardan karşılanabilmektedir. 2002 yılından bu yana, Türkiye elektrik ve doğal gaz talebinde, Çin'den sonra en yüksek artış oranına sahip ikinci büyük ekonomi olmuştur. Enerji alanındaki dışa bağımlılığı azaltmak için çok boyutlu bir enerji politikası izlenmeli, kaynak çeşitliliği sağlanmalı ve yenilenebilir enerji kaynaklarının enerji arzındaki payı artırılmalıdır. Kaynak çeşitliliği sağlama amacıyla Türkiye, nükleer enerjiden yararlanmayı hedeflemekte ve bu bağlamda Çin Halk Cumhuriyeti'ni potansiyel bir ortak olarak değerlendirmektedir. İki ülke arasında 2016 yılında nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanımı konusunda bir işbirliği anlaşması yapılmış olup, bu kapsamda Trakya'da inşa edilmesi planlanan üçüncü nükleer santral için Çin ile ortaklık yapılacağı açıklanmıştır. Güneş ve rüzgar enerjisi gibi yenilenebilir enerji alanlarında Çin ile işbirliği olanakları bulunmaktadır. Yenilenebilir enerji sektöründe yaptığı yatırımlarla küresel liderliği elinde bulunduran Çin, KYG kapsamında stratejik olarak desteklenen firmalar aracılığıyla yurt dışında büyük enerji yatırımları gerçekleştirmektedir.[37]

2024 Haziran ayında, Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Çin ile ikili ilişkileri görüşmek üzere Çin'e bir ziyaret gerçekleştirmiş ve Çinli mevkidaşı Wang Yi ile bir araya gelmiştir. Bu ziyaret, Ankara ile Pekin arasındaki geleneksel olarak soğuk olan ilişkileri geliştirme yönündeki güçlü Türk arzusunu yansıtmaktadır. Fidan'ın ziyareti sırasında Pekin, Türkiye'deki yatırımlarını artırma isteğini dile getirmiştir. 2022 yılında Çin'in Türkiye'deki doğrudan yabancı yatırımı 1,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiş; bu, geçmişe kıyasla önemli bir artış olsa da hâlâ Avrupa'dan gelen yatırımların oldukça altında kalmıştır. Türkiye, liradaki tarihi değer kaybı gibi ekonomik zorluklarla başa çıkmak için yabancı yatırıma ihtiyaç duymaktadır.[38]

8 Temmuz 2024 tarihinde Çin'in en büyük elektrikli araç üreticisi BYD, Türkiye'de yıllık 150.000 elektrikli ve hibrit araç üretim kapasiteli yeni bir fabrika kurmak için 1 milyar dolarlık bir yatırım yapacağını duyurmuştur. Fabrikanın 2026 yılında Batı Türkiye'nin Manisa ilinde açılması ve 5.000 işçi istihdam etmesi planlanmaktadır. Bu duyuru hem ABD hem de Avrupa Birliği'nin Çinli elektrikli araçların ithalatına yönelik engelleri artırdığı bir dönemde gelmiştir.

Mayıs ayında, Türkiye Enerji Bakanı Alparслан Bayraktar, nükleer ve yenilenebilir enerji, madencilik ve mineraller konularını görüşmek üzere Pekin'e bir ziyaret gerçekleştirdi. İki taraf, enerji işbirliği konusunda bir MoU imzalanmıştır. Bu anlaşma, özellikle Türkiye'nin üçüncü nükleer santralının inşasında Çin'in rol almasını istediği bir dönemde büyük önem taşımaktadır.[39]

[37] Sefa Çatal, A.g.e.

[38] "Turkey and China Seek Rapprochement, Though It Will Be Limited in Scope", *Stimson*, <https://www.stimson.org/2024/turkey-and-china-seek-rapprochement-though-it-will-be-limited-in-scope>, (Erişim Tarihi: 17.09.2024).

[39] "Turkish-Chinese ties contribute to global peace, prosperity: Turkish foreign minister", *AA*, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/turkish-chinese-ties-contribute-to-global-peace-prosperity-turkish-foreign-minister/323943>, (Erişim Tarihi: 17.09.2024).

Önemli Gelişmeler

- **Anadolu Ajansı'nın 100. Yıl Raporu (2023):** Çin Halk Cumhuriyeti Büyükelçisi Liu Shaobin, Anadolu Ajansı'na verdiği röportajda, Türkiye ile Çin arasındaki kadim ve derin tarihi bağlara dikkat çekerek bu ilişkinin iki bin yılı aşkın bir geçmişe sahip olduğunu vurgulamıştır. Büyükelçi, 2010 yılından bu yana iki ülke arasındaki işbirliğinin siyaset, ekonomi, kültür, teknoloji, eğitim ve güvenlik gibi alanlarda önemli ölçüde geliştiğini belirtmiştir.
- **Küresel Barış ve İstikrarın Desteklenmesinde Olumlu Roller:** Büyükelçi Liu, Türkiye ve Çin'in, küresel ölçekte önemli etkiye sahip ülkeler olarak, uluslararası ve bölgesel barış, istikrar, kalkınma ve refahın desteklenmesinde olumlu roller üstlenebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca, karşılıklı saygı ve desteğin, iki ülke arasındaki ilişkiler için güçlü bir siyasi zemin oluşturduğunu ifade etmiştir.
- **Liderlerin Rehberliğinde İkili İlişkilerin Güçlenmesi:** Büyükelçi Liu, Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping ile Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde, Türkiye-Çin ilişkilerinin derinleştiğini ve üst düzey siyasi temasların sıklaştığını dile getirmiştir. Ayrıca, Türkiye Dışışleri Bakanı Hakan Fidan ile Çin Dışışleri Bakanı Wang Yi'nin 26 Temmuz 2023 tarihinde gerçekleştirdiği yüz yüze görüşmeyi, ikili ilişkiler açısından kayda değer bir gelişme olarak nitelendirmiştir.
- **Egemenlik ve Bağımsızlık Konusunda Karşılıklı Destek:** Büyükelçi Liu, Türkiye ve Çin'in, ulusal koşulları doğrultusunda egemenliklerini, bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini koruma hususunda birbirlerine destek vermeye kararlı olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca, Çin'in, Türkiye'nin Asya'daki en büyük, dünya genelinde ise üçüncü büyük ticaret ortağı olduğunu vurgulamıştır.
- **Çin'in Türkiye'deki Ekonomik Varlığı:** Türkiye'de 1000'den fazla Çinli şirketin faaliyet gösterdiğini belirten Liu, Çin'in KYG'si, Türkiye'nin Orta Koridor Projesi ile uyumlaştırılması sayesinde Türkiye'de birçok projenin başarıyla hayata geçirildiğini vurgulamıştır.
- **Türk Halkına Mesaj:** Büyükelçi Liu, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. kuruluş yıl dönümü vesilesiyle, Çin halkının samimi tebriklerini ileterek, Türk milletinin bağımsızlığa olan sarsılmaz bağlılığını ve ulusal menfaatlerine uygun bir kalkınma yolunu bulmadaki başarısını takdirle karşıladığını belirtmiştir.
- **Geleceğe Yönelik Ortak Umutlar:** Liu, Türkiye'nin refahını ve halkının mutluluğunu sürdürebilmesi temennisiyle, geleceğe ilişkin iyimserliğini dile getirmiştir. Ayrıca, iki ülkenin de "büyük hayallerine" ulaşma yolunda ilerlediğini ve bu süreçte karşılıklı işbirliğini daha da güçlendirmenin her iki tarafa da fayda sağlayacağını vurgulamıştır.

Türkiye-Çin ilişkileri, iki ülkenin 2010 yılında Stratejik İşbirliği Anlaşması'na varmasından sonra olumlu bir seyir izlemiştir. Ankara, 2015 yılında Pekin'in genişleyen KYG'ye hızla katılmıştır. Bu adımlar, Türkiye'nin, Avrupa Birliği'nin üyelik başvurusunu reddetmesi üzerine Avrasya'ya yönelik bir dış politika değişikliğine paralel olarak atılmıştır. Ankara, bu bağlamda alternatif finans kaynakları arayışına girmiştir. 2016 yılından bu yana Pekin yönetimindeki Asya Altyapı Yatırım Bankası, Türkiye'ye yaklaşık 4,3 milyar dolarlık kredi sağlamış olup, Türkiye bu kredilerin en büyük ikinci alıcısı konumundadır. Ancak, iki ülke arasında büyük bir ticaret açığı nedeniyle farklılıklar devam etmektedir. Çin, Türkiye'nin üçüncü büyük ticaret ortağıdır, ancak Ankara 2023 yılında Çin'den 45 milyar dolarlık ithalat yaparken, Çin'in Türkiye'den yaptığı ithalat sadece 3,3 milyar dolar seviyesinde kalmıştır. Türkiye'nin Batı ile olan ticari bağları ise çok daha önemlidir.[40] Ayrıca, Fidan'ın Çin ziyaretinin hemen ardından, Türkiye yerli otomobil üreticilerini korumak amacıyla Çin menşeli ucuz elektrikli araçlara %40 oranında gümrük vergisi getirmiştir. Pekin, bu kararı eleştirerek, tarifelerin derhal kaldırılmasını talep etti ve bu durum, Türkiye ile Çin arasındaki işbirliği zorluklarını gözler önüne sermiştir.

Türkiye, yalnızca Çin yatırımlarını çekmek amacıyla değil, aynı zamanda Karadeniz'den ve Türkiye'nin doğu illerinden Güney Kafkasya ve Hazar Denizi üzerinden Orta Asya'ya uzanan Orta Koridor adı verilen genişleyen bir ticaret güzergahı nedeniyle de Çin ile daha yakın işbirliği arayışındadır. Bu koridorun, Çin ile AB arasındaki toplam konteynerli kara ticaretinin %20'sini çekme potansiyeli bulunmaktadır. Çin'in, Gürcistan'da büyük bir derin deniz limanı inşa etme ve Çin-Uzbekistan-Kırgızistan demiryolu hattı üzerinde çalışmalarını hızlandırma yönündeki son girişimleri, Pekin'in Karadeniz bölgesine artan ilgisini yansıtmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin Pekin ile işbirliği yapmasının her iki taraf için de faydalı olabileceği düşünülmektedir.[41] Türkiye için Çin ile yakın ilişkiler, Orta Asya'da Pekin'in etkisinin arttığı bir dönemde bölge ile daha fazla etkileşime zemin hazırlamaktadır. Çin ayrıca Irak'ta da aktif yatırımlar yapmaktadır ve Ankara'nın Basra Körfezi'ne uzanan Ticaret Yolu vizyonu için Çin ile yakın ilişkiler, bu projenin şansını artırabilir. Bu proje, Türkiye'nin Avrasya'da bir transit merkezi olma hedeflerine hizmet etmektedir. Türkiye ile Çin arasındaki gelişen yakınlaşma, Ankara'nın Asya'ya yönelik genel bir kayış arzusunu da yansıtmaktadır. En azından 2016'dan bu yana Türkiye, her ikisinde de Çin'in merkezi bir rol oynadığı BRICS+ ve ŞİÖ ile daha güçlü işbirliği arayışındadır. Ankara, her iki gruba da resmi üyelik başvurusunda bulunabileceğini işaret etmiştir. Türkiye ve Çin ayrıca Gazze Savaşı konusunda benzer görüşlere sahiptir; her iki ülke de İsrail hükümetini ve Tel Aviv'e verilen ABD desteğini eleştirmiştir.[42]

[40] *Stimson, A.g.e.*

[41] *A.g.e.*

[42] "Building comprehensive, high-level China-Turkey ties in fundamental interests of both countries: Wang Yi", *Global Times*, <https://www.globaltimes.cn/page/202406/1313639.shtml>, (Erişim Tarihi: 25.08.2024).

Pekin ile daha yakın ilişkiler kurma sinyali vermek, aynı zamanda Ankara'nın Washington ile daha fazla manevra alanı kazanma hedeflerine de hizmet edebilir. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin dış politika manevralarına benzer şekilde, Türkiye, NATO'nun kilit bir müttefiki olan ABD ile ilişkilerinde büyük bir kopuş arayışında değildir, ancak bağımsız hareket etme ve çatışma arabuluculuğu yapabilen önemli bir orta gücü olarak profilini artırmayı hedeflemektedir. Gerçekten de, bu yaklaşım, çok taraflı bir dış politika fikrine dayanan ve Hamas'ın 7 Ekim'deki İsrail saldırısından çok önce diğer bölgesel ülkelerin davranışlarında görülen bir durumdur. Ankara, Çin'in bir gücü merkezi olduğu ve Türkiye'nin kilit bir orta gücü olduğu çok kutuplu bir dünyanın yükselişine inanmaktadır. Çin ile ilişkilerin geliştirilmesi, Türkiye'nin Karadeniz'deki etkisini daha da artırmaya yardımcı olabilir. Türkiye, Çin ile Rusya ve Ukrayna arasında bir arabulucu olarak deneyimlerini paylaşabilir.[43] Ancak nihayetinde, Türkiye'nin dış politikadaki manevra alanı sınırlıdır. Çin'e aşırı bağımlılık, zaten gergin olan ABD ve AB ile olan ilişkileri tehlikeye atabilir; zira bu lkeler, Türkiye'nin en büyük ticaret ve yatırım ortakları olmaya devam etmektedir. Çin, Türkiye'nin sıkıntılı ekonomisine değerli bir nakit akışı sağlayabilir, ancak AB ile Çin veya ABD ile Çin arasındaki rekabeti daha da körüklemek, Ankara üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilir.[44]

43] A.g.e.

[44] A.g.e.

ÖNERİLER

- Türkiye ve Çin arasında AR-GE çalışmalarının geliştirilmesi ve bu kapsamda başta özel sektör olmak üzere ilgili kurum ya da kuruluşların katılımı sağlanabilir.
- Uluslararası ve bölgesel krizlerin önlenmesi ve çözümü noktasında Türkiye ve Çin arasında siyasi ve iktisadi işbirliklerinin ŞİÖ, BRICS vb. platformlarda güçlendirilmesine yönelik adımlar atılabilir.
- KYG ve Orta Koridor projelerinin hayata geçirilmesi noktasında iki ülke arasında yapıcı işbirliği ve diyaloga hız verilebilir.
- Kalkınma Yolu vb. koridor projelerinin gerçekleştirilmesi bağlamında ortak işbirliği arayışlarının devam ettirilmesi önerilebilir.
- İki ülke arasında “Ortak Tarih, Kültür ve Dil Araştırmaları Atölyesi-Enstitüsü” kurulabilir. Buradaki amaç, Türk ve Çin kültürü ve dilindeki ortak yanların keşfedilmesi, bulguların ortak akademik eserlere dönüştürülmesi ve yayınlanmasıdır. Hedef ise iki ülkenin akademik camiaları arasında bağlantılar kurmak suretiyle ikili ilişkileri geliştirmektir.
- “KYG’nin Türk Dünyası ve Türkiye’ye Katkıları” konulu bir çalıştay veya konferans düzenlenebilir. Bu etkinliğe Türkiye ve Çin’in yanı sıra Orta Asya Türk cumhuriyetlerinden uzman ve akademisyenler çağrılabilir.
- Türkiye ve Çin’in eğitim işbirliğini güçlendirmek adına öğrenci ve akademisyen değişimi, ortak dijital kütüphanenin oluşturulması, uluslararası hakemli dergilerin çıkartılması, Çince ve Türkçe yayın yapan yeni bir analiz-haber platformunun kurulması önerilebilir.
- “Türkiye-Çin Küresel Kalkınma ve İşbirliği Topluluğu” adında bir platform kurularak iki ülkenin dünya barışı ve kalkınmasına ortak bir şekilde destek olduğu vurgulanabilir. Bu kapsamda her iki ülkenin barışçıl planları desteklediğinin altı çizilebilir.
- “Batı-Türkiye-Çin İşbirliğinde Kolektif Güvenliğin İnşası” temalı konferans düzenlenebilir. Bu etkinliğe hem Batı’dan hem Rusya ve Çin’den uzmanlar çağrılabilir. “Asya Yüzyılı’nın Yükselişi” temalı bir çevrimiçi etkinlik kapsamında Türkiye, Çin ve diğer Asya devletlerinden akademisyenlerin sunum yapması sağlanabilir.
- Pekin Hükümeti’nin bugüne kadar yayımladığı “stratejik belge” niteliğindeki 4 adet “Beyaz Kitap”ın (1) 10 Ekim 2023 tarihli “KYG: Küresel Ortak Gelecek Topluluğunun Temel Bir Direği”, (2) 26 Eylül 2023 tarihli “Ortak Geleceğin Küresel Topluluğu: Çin’in Teklifleri ve Eylemleri”, (3) 10 Ocak 2021 tarihli “Çin’in Yeni Dönemdeki Uluslararası Kalkınma İşbirliği”, (4) 27 Eylül 2019 tarihli “Çin ve Yeni Çağda Dünya”; bu kitaplar ile Türkiye’de tanıtılmasına destek olunabilir. Bu kapsamda Çin’in Beyaz Kitap’taki ilkelerinin de yer alacağı ortak bir rapor çalışması hazırlanabilir ve bu rapor, her iki ülkenin hükümetlerine sunulabilir.
- “Orta Koridor’da Dijitalleşme ve Ekonomik Kalkınma” temalı bir projenin geliştirilmesi gündeme getirilebilir. Buradaki amaç, Çin, Orta Asya ve Hazar, Kafkasya, Türkiye üzerinde dijitalleşmeyi ve ekonomik kalkınmayı destekleyecek teknolojik ürünlerin ihracatını desteklemektir.

SONUÇ

Türkiye-Çin ilişkileri, 1971 yılından itibaren uluslararası arenada süregelen rekabetin, jeopolitik eksenlerin, bölgesel ve küresel rekabetin yönetilmesinde her zaman kritik bir rol oynamıştır. Soğuk Savaş döneminde Türkiye, Batı nezdinde Sovyetler Birliğine karşı dengeleyici bir unsur olmuştur. Aynı şekilde Batı, Sovyetler karşısında Çin’le ilişkilerin gelişmesine ve onun dünyaya açılmasına destek vermiştir.

1990 sonrası oluşan “sözde” tek kutuplu yeni dünya düzeninde Türkiye ve Çin’in çıkarları ve tutumları birbiriyle uyumlu olmaya devam etmiştir. Her iki ülkenin de başka devletlerin egemenliklerine, toprak bütünlüklerine ve iç işlerine karışmama ilkesine sıkı sıkıya kalmaları, barışçıl bir dünya tasavvur etmeleri, bunun için çabalamaları ve mevcut dünya çatışmalarının çözümüne katkıda bulunmaları, bu uyumlu çıkar ve politikalarından bazılarıdır.

Bu uyum, 21. yüzyılın başında çok kutuplu dünyanın inşası bağlamında Türkiye ve Çin’in son derece uyumlulaşan küresel politik duruşları, onları devamında “Stratejik İşbirliği İlişkisi” kurmaya iten en önemli faktör olmuştur. 2013 yılında Çin’in Tarihi İpek Yolu’nu yeniden canlandırma düşüncesiyle Kuşak ve Yol Girişimi’ni ilan etmesi, Türkiye-Çin ilişkilerine ivme kazandıran başlıca faktörlerden olmuştur. Zira Anadolu coğrafyası, Tarihi İpek Yolu’nun en önemli geçiş güzergahı olarak kabul edilmektedir. Günümüzde Türkiye, Çin’in KYG’sine yine benzer bir stratejik rol üstlenmektedir.

2017 yılındaki 1. Kuşak ve Yol Forumu’na lider düzeyinde katılım sağlayan Türkiye’nin 2019 ve 2023 yıllarındaki forumlara daha düşük bir katılım sağlaması, şüphesiz küresel sistemde Çin’e yönelik artan baskılarla yakından ilişkilidir. Bu baskıları kırmak için Türkiye ve Çin’in ikili ilişkilerde yeni bir sayfa açmasının zamanı gelmiştir. Batı’nın devam eden blok siyaseti ve dünyanın farklı kıtalarında domino etkisiyle yayılan krizler, iki devletin işbirliği yapmasını gerekli kılan en önemli jeopolitik zorluklardır. Bu bilinçten hareketle özellikle 2024 yılında ikili ilişkilerde diplomasi düzeyinde çok önemli gelişmeler yaşanmıştır.

2024 yılı Haziran ayında Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan Çin’i ziyaret ederek Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi ile görüştü. Çin tarafı, Türkiye ile çok seviyeli ilişkileri sürdürmeye, Çin-Türkiye Hükümetlerarası İşbirliği Komitesi gibi mekanizmalarda etkin rol oynamaya, Kuşak ve Yol Girişimi’nin ortak inşası ile Türkiye’nin Orta Koridor Girişimi arasında etkili bir bağlantı sağlamaya, işbirliği alanlarını genişletmeye ve işbirliği potansiyelini keşfetmeye istekli olduğunu ifade etmiştir. Çin, Türkiye’den yüksek kaliteli tarım ürünlerinin ithalatını artırmaya, iki ülke arasındaki işletmelerin işbirliği seviyesini ve teknolojik içeriklerini sürekli olarak iyileştirmeye destek olacağını, kültür, eğitim, turizm, havacılık gibi alanlarda işbirliğini güçlendireceğini belirtmiştir.

Wang, her iki tarafın Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer çok taraflı çerçeveler içinde koordinasyon ve işbirliğini güçlendirmesi gerektiğini, BM’nin küresel yönetim sisteminde merkezi bir rol oynamasını desteklediğini, hegemonya ve güç politikasına karşı çıktığını, birkaç ülkenin uluslararası meseleleri tekeline almasına karşı olduğunu, duvarlar ve engeller inşa etmeye, “kopma” ve “tedarik zincirlerini kesme”

çabalarına karşı çıktığını, küresel tedarik zinciri ve sanayi zincirinin istikrarlı bir şekilde işlemlerini sağlamayı ve adil ve makul bir küresel yönetim sisteminin kurulmasını teşvik etmeyi hedeflediğini vurgulamıştır. Fidan, Türkiye ve Çin'in kendi bölgelerinde ve küresel ölçekte önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Türk hükümeti, Çin ile ilişkilerine büyük önem verdiğini, tek Çin ilkesine bağlı kaldığını ve Çin'in temel çıkarlarını ve büyük endişelerini koruma çabalarını desteklediğini dile getirmiştir.

Fidan, Çin'in gelişiminin dünya barışı ve refahı için hayati öneme sahip olduğunu, Türkiye'nin bloklar arası çatışmalara karşı olduğunu, Çin'in gelişimini engelleyen yanlış eylemleri desteklemediğini ve Çin'in egemenliğine ve güvenliğine zarar veren faaliyetlerin Türkiye topraklarında yürütülmesine izin vermediğini ifade etmiştir.

Orta Koridor Girişimi, Kuşak ve Yol Girişimi ile yüksek düzeyde uyumludur ve Türkiye, Çin ile ticaret, yatırım, finans, tarım, turizm, eğitim ve diğer alanlarda daha somut sonuçlar elde etmek amacıyla yakın işbirliği yapmaya istekli olduğunu belirtmiştir.

Türkiye ve Çin, hem yükselen piyasa güçleri hem de G20 üyeleri olarak uluslararası adalet ve hakkaniyeti desteklemek konusunda geniş ortak çıkarlara sahiptir. Türkiye, Çin'in Ukrayna ve Orta Doğu ile ilgili konulardaki adil ve dengeli duruşunu takdir etmekte olup, bölgenin ve dünyanın refah ve istikrarına daha fazla katkı sağlamak amacıyla Çin ile yapıcı bir şekilde çalışmayı dört gözle beklediğini dile getirmiştir.

Sonuç olarak Türkiye, çok kutuplu dünyanın inşasında Çin'le birlikte hareket eden, bu ülkeyle ortak gelecek vizyonuna sahip olan ve güvenlik ilkesi başta olmak üzere Çin'in 4GI destekleyen stratejik ortaklarından biridir. Her iki ülke de yakın çevrelerinde bir domino etkisiyle kendilerine doğru ilerleyen mevcut ve potansiyel krizleri önlemek için birlikte hareket etmek durumundadırlar. Dünyadaki yeni jeopolitik riskler ve Batı'nın blok-baskı politikaları karşısında Türkiye ve Çin daha önce yaptıkları gibi, bundan sonra da ortak bir duruş ve birlikte direnme gücünü göstereceklerdir.

KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı. (2024, 4 Haziran). “Turkish-Chinese Ties Contribute To Global Peace, Prosperity: Turkish Foreign Minister”. <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/turkish-chinese-ties-contribute-to-global-peace-prosperity-turkish-foreign-minister/3239437>

Anadolu Ajansı. (2019, 2 Temmuz). “Türkiye-Çin İşbirliğinin Güçlendirilmesi için Potansiyel Büyük”. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-cin-is-birliginin-guclendirilmesi-icin-potansiyel-buyuk/1521166>

Anadolu Ajansı. (2020, 28 Temmuz). “Wechat Pay İstanbul Havalimanı'nda Kullanılabilecek”. <https://www.aa.com.tr/tr/isdunyasi/ulasim/wechat-pay-istanbul-havalimaninda-kullanilabilecek/658581>

Anadolu Ajansı. (2023, 20 Ekim). “Çin'in Ankara Büyükelçisi Liu: Türkiye'nin Yeni Asırlık Yolculuğunda Daha Büyük Kalkınmalara İmza Atmasını Diliyoruz”. <https://www.aa.com.tr/tr/cumhuriyetin-yuzuncu-yili/cinin-ankara-buyukelcisi-liu-turkiyenin-yeni-asirlik-yolculugunda-daha-buyuk-kalkinmalara-imza-atmasini-diliyoruz/3026953>

Anadolu Ajansı. (2021, 29 Mart). “Chinese Tech Giant Xiaomi Opens Factory In Turkey”. <https://www.aa.com.tr/en/economy/chinese-tech-giant-xiaomi-opens-factory-in-turkey/2191361>

Ay, İ. C., & Özkan, Ö. (2020). “Marmaray Hattı'nın Bir Kuşak Bir Yol Kapsamında Değerlendirilmesi”. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 15(60), 353-362.

Çatal, S. (2019). “Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin Türkiye'nin Ekonomi Güvenliğine Etkileri”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(Özel Sayı), 101-124. <https://doi.org/10.18037/ausbd.658904>

Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi. (2024, 25 Ağustos). “Başarı Hikayeleri Huawei”. <https://www.invest.gov.tr/tr/whyturkey/successstories/sayfalar/huawei.aspx>

Daily Sabah. (2019, 29 Nisan). “Growing number of flights from China to Turkey boosts tourism”. <https://www.dailysabah.com/tourism/2019/04/29/growing-number-of-flights-from-china-to-turkey-boosts-tourism>

Ece, N. J. (2023). “Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri Açısından Önemi”. *Mersin Üniversitesi Denizcilik ve Lojistik Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 38-56. <https://doi.org/10.54410/denlojad.1297932>

Global Times. (2024, 5 Haziran). “Building comprehensive, high-level China-Turkey ties in fundamental interests of both countries: Wang Yi”. <https://www.globaltimes.cn/page/202406/1313639.shtml>

Green Finance & Development Center. (2024, 5 Şubat). “China Belt and Road Initiative (BRI) Investment Report 2023”. <https://greenfdc.org/china-belt-and-road-initiative-bri-investment-report-2023/>

Insight Turkey. (2024, 25 Ağustos). “The Belt and Road Initiative and the Middle Corridor: Complementarity or Competition?”, <https://www.insightturkey.com/articles/the-belt-and-road-initiative-and-the-middle-corridor-complementarity-or-competition>,

Okan University. (2024, 25 Ağustos). “Confucius Institute”. <https://www.okan.edu.tr/en/ci/>

Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs. (2024, 19 Ağustos). “Visit of Minister of Foreign Affairs Hakan Fidan to the People’s Republic of China, 3-5 June 2024, Beijing and Xinjiang Uyghur Autonomous Region”. <https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-cin-halk-cumhuriyeti-ni-ziyareti-3-5-haziran-2024-pek-in-sincan-uygur-ozerk-bolgesi.en.mfa>

Smith, N. S. (2021). “China's“Major Country Diplomacy: Legitimation and foreign policy change”. *Foreign Policy Analysis*, 17(2), 155-174.

Stimson. (2024, 25 Ağustos). “Türkiye and China seek rapprochement, though it will be limited in scope”. <https://www.stimson.org/2024/turkey-and-china-see-rapprochement-though-it-will-be-limited-in-scope>

TCMB. (2024, 25 Ağustos). “Press Release on the Swap Agreement between CBRT and People’s Bank of China (2021-24)”. <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/EN/TCMB>

TÜSİAD (2024, 25 Ağustos). “Çin'i Anlamak, Çin ile İş Yapmak, Konulu Bir Konferans Düzenledi”, *TÜSİAD*, <https://tusiad.org/tr/basinbultenleri/item/8595-tusiad-cin--anlamak-icin-ile-is-yapmak-konulu-br-konferans-duzenledi>

The State Council Information Office of the People's Republic of China. (2023, Eylül). “A global community of shared future: China's proposals and actions. Belt and Road Forum for International Cooperation”. <http://www.beltandroadforum.org/english/n101/2023/1010/c127-916.html>

The World Bank. (2024, 25 Ağustos). *The World Bank Turkey*. <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>

The World Economic Forum. (2023, 20 Kasım). “China’s Belt And Road Initiative Turns 10. Here’s What To Know”. <https://www.weforum.org/agenda/2023/11/china-belt-road-initiative-trade-bri-silk-road/>

United Nations. (2017, Ocak 18). “Closing Remarks Of Peter Thomson, President Of The 71st Session Of The UN General Assembly At High Level Meeting On "Building The Community Of Common Destiny Of Mankind". <https://www.un.org/pga/71/2017/01/18/high-level-meeting-on-building-the-community-of-common-destiny-of-mankind/>

Utikad. (2024, 25 Ağustos). “Tarihi Tren, Çin'den Yola Çıktı, Türkiye'ye Ulaştı”. <https://www.utikad.org.tr/Detay/Sektor-Haberleri/26598/tarihi-tren-cin-den-yola-cikti-turkiye-ye-ulasti>

Yeditepe University. (2024, 25 Ağustos). “Confucius Institute at Yeditepe University”. <https://confucius.yeditepe.edu.tr/en/about-us>

Ye, Z. (2023). “Kuşak Ve Yol Girişimi Bağlamında Çin Ve Doğu Akdeniz Ülkeleri Arasında İşbirliği: Güncel Durum, Fırsatlar Ve Zorluklar”. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 4(2), 66

Zan, T. (2016). “Turkey Dream And The China-Turkish Cooperation Under One Belt And One Road Initiative.”, *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 10(3), 50-72.

Xinhua News. (2024, 19 Ağustos). “Xi Jinping Meets with Turkish President Recep Tayyip Erdoğan”. http://za.china-embassy.gov.cn/eng/zgyw/202407/t20240714_11453539.htm

Xinhua News. (2024, 17 Ocak). “China's Tech Giant Huawei Launches Latest Smart Products In Türkiye”. <https://english.news.cn/20240117/124a90b0438643398d4f2c4a5b6ac80b/>

Dünyadaki krizler ve sürekli artan jeopolitik riskler, Türkiye ve Çin'in ekonomik alanda ve özellikle ulaştırma koridorlarında işbirliği yapmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Çok kutupluluğu savunan Türkiye ve Çin gibi iki barışçıl aktörün dünyayla bağlantılarını geliştirmesi ve kazan-kazan temelinde işbirliği yapması, küresel sistemdeki konumlarını da yükseltmelerine katkı sağlayacaktır.

Mevcut küresel jeopolitik koşullar, Türkiye'nin Çin'le özellikle Kuşak ve Yol projelerinde işbirliğini artırmasına imkan sağlamaktadır. Nitekim bu küresel zorluklar, Çin'in Avrupa'yla bağlantısında Türkiye'yi "ana bağlantı noktası" veya "stratejik bir merkez" haline getirmektedir. Bu bağlamda Orta Koridor, sürdürülebilir bir seçenek olarak ön plana çıkmaktadır.

Bu dönem, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) kapsamında Türkiye'de ulaştırma ve telekomünikasyon altyapısının iyileştirilmesi ve diğer ekonomik yatırımlar açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Çin'le kurulan bu işbirlikleri, Türkiye'nin Yeniden Asya Açılımı stratejisiyle de son derece uyumludur.

Dünyada jeopolitik riskler hızla artmaktadır. Bu bağlamda Avrupa, Afrika, Asya ve denizlerdeki güvenlik sorunları, krizler, jeopolitik riskler ve diğer önemli gelişmeler bir domino etkisiyle dünyanın farklı kıtalarını etkileyebilmektedir. Böyle bir çatışmacı küresel konjonktürde KYG'nin kara ve deniz koridorlarında 2024 yılında yaşanan gelişmelerin ele alınması, yeniden değerlendirilmesi ve buna yönelik tespit, öngörü ve önerilerin geliştirilmesi, karar alıcılar açısından son derece önem arz etmektedir.